

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»
Факультет міжнародного туризму та економіки
Кафедра туристського, готельного та ресторанного бізнесу

Пояснювальна записка

до кваліфікаційної (дипломної) роботи
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

на тему

ПОЛЬСЬКИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ ПАЛОМНИЦЬКОГО ТУРИЗМУ

Виконала: студентка 4 курсу, групи МТЕ-119

Спеціальність: 242 Туризм

Освітня програма: Туризмознавство

ПЕРЕДЕРІЙ Олександра Григорівна

Керівник: д.е.н., професор ШЕЛЕМЕТЬЄВА Т.В.

Рецензент: к.е.н., доцент ПОПОВА В.Д.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**Національний університет «Запорізька політехніка»**Інститут, факультет Міжнародного туризму та економікиКафедра Туристичного, готельного та ресторанного бізнесуСтупінь вищої освіти Перший (бакалаврський) рівеньОсвітньо-кваліфікаційний рівень бакалаврСпеціальність 242 Туризм

(шифр і назва)

Освітня програма (спеціалізація) Туризмознавство

(назва освітньої програми (спеціалізації))

ЗАТВЕРДЖУЮ**Завідувач кафедри ТГРБ**Валентина ЗАЙЦЕВА

«___» _____ 2023 року

ЗАВДАННЯ**НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ (ДИПЛОМНУ) РОБОТУ СТУДЕНТКИ****ПЕРЕДЕРІЙ Олександр Григорівни**

1. Тема роботи (проекту) Польський досвід розвитку паломницького туризму
керівник роботи (проекту) ШЕЛЕМЕТЬЄВА Т.В., д.е.н., професор,
затвердженні наказом вищого навчального закладу від 09 грудня 2022 року № 426/1
2. Строк подання студентом роботи (проекту) 23.05.2023 р.
3. Вихідні дані до роботи (проекту) в роботі використанні навчальні посібники, підручники, статті наукових видань, Інтернет-джерела, матеріали міжнародних науково-практичних конференцій, монографії, статистичні дані Служби статистики Республіки Польщі
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)
1) Теоретичні основи паломницького туризму. 2) Аналіз досвіду паломницького туризму Польщі. 3) Перспективи використання польського досвіду розвитку паломницького туризму в Україні.
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)
Графічний матеріал кваліфікаційної (дипломної) роботи складає: 3 таблиці та 7 рисунків

6. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	ШЕЛЕМЕТЬЄВА Т.В., професор каф. ТГРБ	31.01.2023	31.03.2023
2	ШЕЛЕМЕТЬЄВА Т.В., професор каф. ТГРБ	31.01.2023	14.04.2023
3	ШЕЛЕМЕТЬЄВА Т.В., професор каф. ТГРБ	31.01.2023	28.04.2023
Нормо контроль	ГУРОВА Д.Д., доцент каф. ТГРБ	31.01.2023	10.05.2023

7. Дата видачі завдання 31 січня 2023 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Узгодження теми, складання змісту	31.01.2023	виконано
2	Вивчення літературних джерел	01.02-15.02.2023	виконано
3	Збір матеріалу на кваліфікаційну роботу	16.02-28.02.2023	виконано
4	Групування та аналіз зібраного матеріалу	01.03-15.03.2023	виконано
5	Виконання першого розділу	31.03.2023	виконано
6	Виконання другого розділу	14.04.2023	виконано
7	Виконання третього розділу	28.04.2023	виконано
8	Формування висновків та рекомендацій	03.05.2023	виконано
9	Оформлення кваліфікаційної роботи	10.05.2023	виконано
10	Перевірка роботи на плагіат	12.05.2023	виконано
11	Перевірка роботи керівником	15.05.2023	виконано
12	Одержання відгуку та рецензії	16.05.2023	виконано
13	Попередній захист кваліфікаційної роботи	17.05.-19.05.2023	виконано
14	Подання роботи на кафедрі	23.05.2023	виконано
15	Захист кваліфікаційної роботи	30.05.-02.07.2023	виконано

Студентка

_____ (підпис)

Олександра ПЕРЕДЕРІЙ

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи (проекту)

_____ (підпис)

Тетяна ШЕЛЕМЕТЬЄВА

(прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Метою кваліфікаційної (дипломної) роботи є дослідження польського досвіду розвитку паломницького туризму та розроблення нових туристичних продуктів. Виходячи з поставленої мети, доцільно виконати такі **завдання**: охарактеризувати теоретичні основи паломницького туризму; проаналізувати польський досвід розвитку паломницького туризму; запропонувати перспективи використання польського досвіду розвитку паломницького туризму в Україні.

Об'єктом дослідження є паломницький туризм.

Предметом дослідження є теоретичні основи та практичний досвід розвитку паломницького туризму в Польщі.

Методи дослідження: огляд літератури та контент-аналіз; статистичний аналіз; методи системного та порівняльного аналізу; графоаналітичний метод; метод наукової абстракції.

Інформаційну базу дослідження становлять наукові статті, книги, звіти, офіційні документи, статистичні дані, інтернет-ресурси та інші джерела, пов'язані з паломницьким туризмом, історією Польщі та туризмом в Україні.

Практичне значення результатів полягає в тому, що розглянутий досвід паломницького туризму в Польщі можливо використовувати в практиці вітчизняної туристичної сфери для поліпшення якості паломницьких вражень та залучення туристів у паломницькі маршрути в Україні. Також основні теоретичні результати кваліфікаційної роботи можна використовувати при викладанні дисциплін «Економіка туризму», «Історія світового туризму», «Туроперейтинг».

Апробація результатів кваліфікаційної (дипломної) роботи. Основні результати дослідження доповідалися й обговорювалися на I Міжнародній науково-практичній конференції «Туристичний та готельно-ресторанний бізнес: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку» (м. Старобільськ,

2021 р.) за результатами яких опубліковано тези доповідей.

Структура. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, переліку посилань (67 найменувань), 3 додатків.

Обсяг. Загальний обсяг роботи становить 74 сторінки комп'ютерного тексту (2,91 авт. арк.), основний зміст роботи викладено на 63 сторінках (2,57 авт. арк.).

Графічний матеріал. Робота містить 3 таблиці та 7 рисунків.

АНОТАЦІЯ

Передерій О. Польський досвід розвитку паломницького туризму.
– Кваліфікаційна (дипломна) робота.

У роботі охарактеризовано теоретичні основи паломницького туризму; проаналізовано досвід паломницького туризму в Польщі, зокрема історію паломництва та головні святині в Польщі, розвиток варшавського паломницького туризму на основі пішохідних паломництв на Ясну Гору та феномен піших паломництв у Польщі; запропоновано перспективи використання польського досвіду розвитку паломницького туризму в Україні та розроблено паломницький тур в Україну. Цінність результатів дослідження полягає у тому що розглянутий досвід паломницького туризму в Польщі можливо використовувати в практиці вітчизняної туристичної сфери для поліпшення якості паломницьких вражень та залучення туристів у паломницькі маршрути в Україні.

Ключові слова: туризм, Польща, паломницький туризм, Ясна Гора, Варшава, сучасний стан, перспективи розвитку, новий тур.

ANNOTATION

Perederii O. Polish Experience of Pilgrimage Tourism Development. – Qualification (diploma) thesis.

The paper describes the theoretical foundations of pilgrimage tourism; the experience of pilgrimage tourism in Poland is analyzed, in particular the history of pilgrimage and the main shrines in Poland, the development of Warsaw pilgrimage tourism based on walking pilgrimages to Jasna Hora and the phenomenon of walking pilgrimages in Poland; the prospects of using the Polish experience in the development of pilgrimage tourism in Ukraine were proposed and a pilgrimage tour to Ukraine was developed.

Key words: tourism, Poland, pilgrimage tourism, Jasna Gora, Warsaw, current state, development prospects, new tour.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ
І ТЕРМІНІВ

COVID-19 – коронавірусна інфекція

див. – дивись

дод. – додаток

ім. – імені

ін. – інше

м. – місто

пол. – польська (мова)

р., рр. – рік, роки

рис. – рисунок

с. – сторінок

ст. – століття

т. д. – так далі

т. зв. – так званий

т. ін. – таке інше

т. п. – тому подібне

табл. – таблиця

тур. – туристичний

у т. ч. – у тому числі

укр. – українська (мова)

ЗМІСТ

ВСТУП	9
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПАЛОМНИЦЬКОГО ТУРИЗМУ	11
1.1. Паломницький туризм: поняття та значення	11
1.2. Паломництва в інших релігіях світу	20
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДОСВІДУ ПАЛОМНИЦЬКОГО ТУРИЗМУ ПОЛЬЩІ	28
2.1. Історія паломництва та головні святині в Польщі	28
2.2. Паломництво на Ясну Гору: розвиток та феномен пішохідних паломництв у Польщі	37
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ПОЛЬСЬКОГО ДОСВІДУ РОЗВИТКУ ПАЛОМНИЦЬКОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	48
3.1. Особливості використання польського досвіду паломницького туризму в Україні	48
3.2. Розробка паломницького туру в Україну	55
ВИСНОВКИ	62
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ	64
ДОДАТКИ	70
Додаток А	71
Додаток Б	72
Додаток В	73

ВСТУП

Актуальність теми. Паломницький туризм є важливою складовою сучасної туристичної індустрії, що має значний потенціал для розвитку і покращення економічних та культурних аспектів країни. У контексті розвитку туризму в Польщі, паломницький туризм займає особливе місце, оскільки країна володіє багатим релігійним спадщиною та визначними паломницькими місцями, такими як Ясна Гора. Дослідження польського досвіду розвитку паломницького туризму є актуальним і сприятиме розумінню та вдосконаленню цієї галузі в контексті Польщі та загалом.

Дослідження на цю тему проведено кількома вченими і дослідниками, серед яких можна виділити доктора Анну Ковальчук, професора Януша Грубежа і доктора Єжи Левицького. Вони спеціалізуються на різних аспектах паломницького туризму, вивчають його історію, культурний контекст та вплив на туристичну індустрію. Ці вчені активно досліджують польський досвід, зосереджуючись на релігійних місцях, ритуалах та розвитку паломницьких маршрутів.

Метою даної кваліфікаційної (дипломної) роботи є дослідження польського досвіду розвитку паломницького туризму та розроблення нових туристичних продуктів для України.

Виходячи з поставленої мети поставлено і вирішено наступні задачі:

- охарактеризувати теоретичні основи паломницького туризму;
- проаналізувати польський досвід розвитку паломницького туризму;
- запропонувати перспективи використання польського досвіду розвитку паломницького туризму в Україні.

Об'єктом дослідження є паломницький туризм.

Предметом дослідження є теоретичні основи та практичний досвід розвитку паломницького туризму в Польщі.

Методи дослідження: огляд літератури та контент-аналіз; статистичний

аналіз; методи системного та порівняльного аналізу; графоаналітичний метод; метод наукової абстракції.

Інформаційну базу дослідження становлять: наукові статті, книги, звіти, офіційні документи, статистичні дані, інтернет-ресурси та інші джерела, пов'язані з паломницьким туризмом, історією Польщі та туризмом в Україні.

Практичне значення результатів полягає в тому, що розглянутий досвід паломницького туризму в Польщі можливо використовувати в практиці вітчизняної туристичної сфери для поліпшення якості паломницьких вражень та залучення туристів у паломницькі маршрути в Україні. Також основні теоретичні результати кваліфікаційної роботи можна використовувати при викладанні дисциплін «Економіка туризму», «Історія світового туризму», «Туроперейтинг».

Апробація результатів кваліфікаційної (дипломної) роботи. Основні результати дослідження доповідалися й обговорювалися на I Міжнародній науково-практичній конференції «Туристичний та готельно-ресторанний бізнес: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку» (м. Старобільськ, 2021 р.) за результатами яких опубліковано тези доповідей.

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, переліку посилань (67 найменувань) та додатків (3 позиції). Загальний обсяг роботи становить 74 сторінки комп'ютерного тексту (2,91 авт. арк.), основний зміст роботи викладено на 63 сторінках (2,57 авт. арк.). Робота містить 3 таблиці та 7 рисунків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПАЛОМНИЦЬКОГО ТУРИЗМУ

1.1. Паломницький туризм: поняття та значення

Паломницький туризм – це вид туризму, який включає в себе відвідування святих місць, поклоніння релігійним артефактам та проведення релігійних обрядів і церемоній. Цей вид туризму є важливим аспектом релігійного досвіду людей з усього світу. Усе більше туристів обирають паломницькі місця як напрямок своїх подорожей. Паломницький туризм поєднує в собі релігійну віру, культурні традиції та подорожі, що надає унікальний досвід для віруючих [6].

Паломництво відображає туристичний рух до святинь, місць важливих для релігійних традицій та поклоніння. Воно може мати свої коріння в різних релігіях, таких як християнство, іслам, іудаїзм, буддизм і інші. Паломництво може бути індивідуальним чи груповим, а також може здійснюватися пішки, на велосипеді, автобусі, літаку або будь-яким іншим доступним видом транспорту [32].

Значення паломницького туризму важко переоцінити. Він має сильний вплив на релігійну, культурну, економічну та соціальну сфери суспільства. Ось кілька ключових аспектів, які пояснюють значення паломницького туризму (див. рис. 1.1)

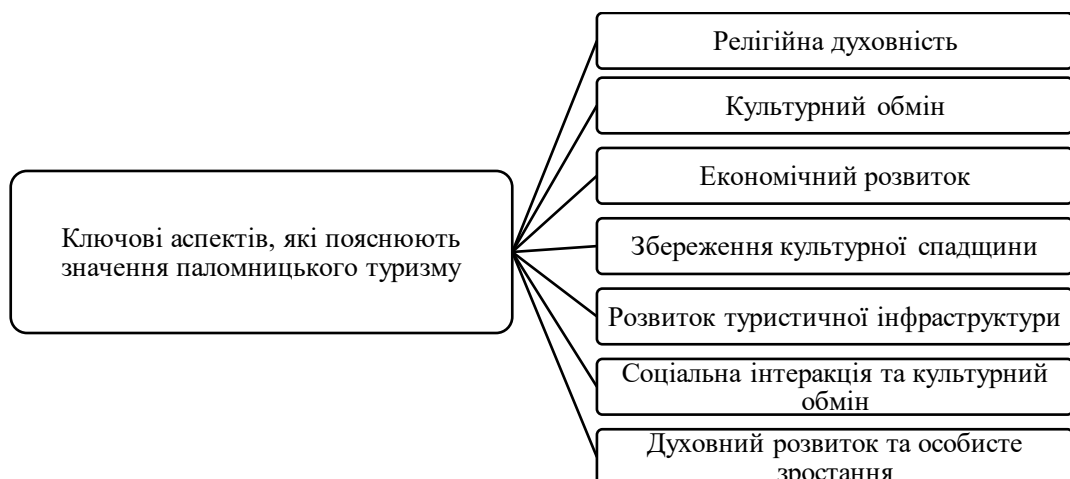

Рис. 1.1 – Ключові аспекти, які пояснюють значення паломницького туризму

1. Релігійна духовність: Це є основою віруючого життя і відіграє важливу роль у формуванні і розвитку релігійних ідеалів та переконань. Вона охоплює широкий спектр духовних вимірів, включаючи віру, поклоніння, пошук моральних цінностей і глибоке розуміння духовних принципів.

Релігійна духовність відображається в особистому відношенні до вищої сили або Бога. Вона означає віру в трансцендентну реальність, що перевищує матеріальний світ, і відкриває шлях до спілкування з ним. Це приводить до глибокого розуміння і прийняття духовних принципів, моральних норм і етичних цінностей, які визначаються в межах конкретної релігійної традиції.

У релігійній духовності значну роль відіграє практика релігійних обрядів і ритуалів. Це включає молитву, пост, медитацію, ритуальні обряди та участь у релігійних спільнотах. Ці практики допомагають віряному поглибити своє спілкування з Богом, знайти внутрішній спокій і гармонію, а також знайти своє місце в спільноті вірян.

Релігійна духовність також означає пошук моральних цінностей і глибоке розуміння етичних принципів, які визначаються в межах релігійної традиції. Вона надає віруючому основу для прийняття правильних рішень, вибору добра і відмови від зла. Релігійна духовність спонукає людину до самоаналізу, розвитку своїх моральних якостей і прагнення до вдосконалення.

Крім того, релігійна духовність розширює горизонти людини і допомагає їй знайти своє місце в світі. Вона вчить людину приймати реальність і надіятися на вищу силу в часи випробувань і скрути. Релігійна духовність надає віруючим людям підтримку, опору та надію на краще майбутнє [28].

2. Культурний обмін: Паломницький туризм є важливою формою культурного обміну, оскільки він сприяє зустрічі та взаємодії між людьми з різних релігійних традицій. Цей вид туризму дозволяє паломникам відвідувати святі місця, храми, собори, мечеті, синагоги та інші релігійні об'єкти, де вони можуть відчути особливу атмосферу, відпочити від

звичайного повсякденного життя і поглибити свої релігійні знання та переконання.

Цей вид туризму створює унікальну платформу для зустрічі людей з різних культур, їх спілкування, обмін думками, ідеями, практиками та традиціями. В результаті паломництва віруючі люди мають можливість побачити святі місця, дотикнутися до історії, мистецтва та релігійної спадщини інших народів, що сприяє збагаченню їх власного культурного багажу та розширенню світогляду.

Під час поїздки паломники можуть брати участь у релігійних обрядах, молитвах, святкуваннях та інших релігійних подіях, які дають їм можливість дізнатися більше про різні релігійні традиції, обряди, символи та ритуали, які супроводжують паломництво в кожній конкретній релігії. Вони знайомляться з місцевою культурою, звичаями та традиціями, що розширює їхнє розуміння світу і сприяє глибшому взаєморозумінню між різними народами.

Крім того, під час релігійних поїздок паломники мають можливість спостерігати за архітектурою релігійних споруд, ознайомитися з мистецтвом, релігійними символами та святими зображеннями. Святі місця, храми, монастирі, собори та інші релігійні об'єкти часто є витокami культурної традиції народу, архітектурних шедеврів, мистецьких творів. Їх відвідування та популяризація сприяють збереженню цих об'єктів, привертають увагу до них, а також стимулюють розвиток місцевого туризму та інфраструктури. А також, туристи можуть дізнатися більше про історію та значення конкретного місця, реліквій або святого об'єкта. Це сприяє не лише поглибленню знань про релігію, але й розширенню світогляду, розумінню та поваги до різних релігійних традицій.

Культурний обмін у релігійному туризмі також розширює можливості міжкультурного діалогу і сприяє толерантності та взаєморозумінню між людьми з різних релігійних спільнот. Взаємодія паломників з місцевими жителями та представниками релігійних громад допомагає зменшити стереотипи, перебороти непорозуміння і сприяє побудові миру та гармонії

між різними культурами і релігіями [37].

3. Економічний розвиток: Паломницький туризм має значний економічний вплив на регіони та країни, де знаходяться святі місця. Він сприяє зростанню туристичної індустрії, створенню нових робочих місць, залученню інвестицій та збільшенню доходів місцевого населення. Ось деякі з позитивних економічних наслідків, які можна спостерігати завдяки паломницькому туризму:

- Туристична інфраструктура: За наявності потоку паломників, регіони, які є місцями паломництва, розвивають свою туристичну інфраструктуру. З'являються нові готелі, ресторани, магазини сувенірів та інші послуги, що задовольняють потреби паломників. Це сприяє розвитку малого та середнього бізнесу та збільшенню зайнятості.

- Збільшення туристичного потоку: Паломництво привертає увагу туристів з усього світу, що призводить до зростання туристичного потоку до певного регіону або країни. Це стимулює розвиток транспортної системи, зокрема авіації, залізниці, доріг та інших видів транспорту.

- Залучення інвестицій: Розвиток паломницького туризму сприяє залученню інвестицій у регіони, оскільки потенційний економічний вплив туризму є привабливим для інвесторів. Це може призводити до створення нових готелів, ресторанів, розвагових комплексів та інших туристичних об'єктів.

- Розширення ринків збуту: Паломництво сприяє розширенню ринків збуту для місцевих підприємств та підприємців. Збільшення потоку туристів вимагає постачання товарів і послуг, що створює нові можливості для місцевих підприємців, виробників і ремісників.

- Зростання податкових надходжень: Збільшення туристичного потоку та розвиток туристичної індустрії призводять до збільшення податкових надходжень у місцевий та державний бюджети. Ці кошти можуть бути використані на розвиток інфраструктури, освіту, охорону здоров'я та

інші сфери.

- Збереження культурної спадщини: Паломництво сприяє збереженню та відновленню культурної спадщини та історичних об'єктів, які є місцями паломництва. Це стимулює збереження історичних місць, реставрацію будівель та пам'ятників архітектури, а також підтримку традицій та місцевих звичаїв.

- Загалом, паломницький туризм має значний потенціал для економічного розвитку, залучення інвестицій та створення нових робочих місць. Він сприяє розвитку туристичної інфраструктури, збільшенню туристичного потоку та залученню уваги туристів з усього світу. Крім того, паломницький туризм сприяє збереженню культурної спадщини та історичних об'єктів [20].

4. Збереження культурної спадщини: Паломницький туризм відіграє важливу роль у збереженні культурної спадщини, оскільки він сприяє зацікавленості туристів у відвідуванні історичних та культових місць. Особливості паломництва, пов'язані з релігійними, духовними та культурними вимогами, допомагають зберегти та відновити цінні пам'ятки, архітектурні споруди, музеї та інші культурні об'єкти. Ось кілька способів, які паломницький туризм сприяє збереженню культурної спадщини:

- Фінансування та реставрація: Паломницькі місця привертають значний потік туристів, які витрачають кошти на вхідні квитки, екскурсії, сувеніри та інші послуги. Частина цих доходів може бути спрямована на фінансування реставрації та збереження культурних об'єктів, зокрема старовинних храмів, пам'ятників архітектури, фресок та інших історичних артефактів.

- Освіта та свідомість: Паломництво може сприяти підвищенню свідомості та освіти про культурну спадщину. Туристи, які відвідують паломницькі місця, часто дізнаються про їхню історію, традиції та значення. Це сприяє поширенню знань про культурну спадщину і стимулює бажання

зберігати та поважати ці об'єкти.

– Залучення експертів: Популярність паломницьких місць привертає увагу експертів з реставрації, консервації та археології. Це дозволяє залучити професіоналів, які забезпечують правильний догляд та відновлення культурних об'єктів. Їхні знання та досвід сприяють збереженню та відновленню цінних артефактів, які мають велике значення для культурної спадщини.

Паломницький туризм має значний потенціал для збереження культурної спадщини. Він сприяє фінансуванню реставрації та збереженню культурних об'єктів, підвищенню свідомості про них, залученню експертів та розвитку інфраструктури. Крім того, паломництво стимулює взаємодію між туристами та місцевими жителями, сприяючи культурному обміну та взаємному розумінню [29].

5. Розвиток туристичної інфраструктури: Паломницький туризм відіграє важливу роль у розвитку туристичної інфраструктури в різних регіонах. Популярність паломницьких місць привертає значний потік відвідувачів, що стимулює розвиток готельної бази, транспортних засобів, ресторанів, магазинів та інших туристичних послуг. Ось кілька особливостей, які свідчать про розвиток туристичної інфраструктури завдяки паломницькому туризму:

– Готельна база: Збільшений потік паломників вимагає розширення готельної інфраструктури. У місцях паломництва з'являються нові готелі, гостьові будинки, хостели та інші варіанти розміщення. Це створює більше можливостей для туристів зупинитися та насолоджуватися комфортним перебуванням під час свого паломництва.

– Транспортні засоби: Розвиток паломницького туризму впливає на розширення транспортних мереж і зручних маршрутів для переміщення відвідувачів. З'являються нові автобусні та залізничні маршрути, а також збільшується кількість таксі та прокатних автомобілів, що полегшує переміщення туристів до місць паломництва.

– Ресторани та кафе: Збільшена кількість відвідувачів паломницьких місць створює попит на ресторани, кафе та закусочні. Місцеві підприємства розвиваються, пропонуючи різноманітні кулінарні варіанти, що задовольняють потреби туристів. Це сприяє розвитку гастрономічної сфери та створенню нових робочих місць.

– Магазили та сувенірні крамниці: Туристи, які здійснюють паломництво, часто бажають придбати сувеніри, релігійні предмети та подарунки для себе та своїх близьких. Це стимулює розвиток магазинів та сувенірних крамниць, які пропонують широкий вибір товарів, пов'язаних з релігійними традиціями та культурою місця паломництва.

– Туристичні послуги: Зростаючий попит на паломницький туризм сприяє розвитку різних туристичних послуг. Туристичні агентства пропонують пакетні тури, екскурсії, послуги гідів та інші послуги, спеціально розроблені для паломників. Це забезпечує зручність та комфорт у організації паломництва для відвідувачів [36].

Розвиток туристичної інфраструктури завдяки паломницькому туризму сприяє залученню інвестицій, створенню нових робочих місць та підвищенню рівня життя місцевих громад.

6. Соціальна інтеракція та культурний обмін: Паломницький туризм має значний вплив на соціальну інтеракцію та культурний обмін між людьми з різних країн та культур. Він сприяє зустрічам, взаємодії та взаєморозумінню між паломниками, місцевими жителями та представниками різних релігійних спільнот. Ось кілька особливостей, які підкреслюють соціальну інтеракцію та культурний обмін, що виникають завдяки паломницькому туризму:

Зустріч різних культур: Паломницькі місця залучають відвідувачів з усього світу, представників різних культур, націй та релігій. Це створює унікальну можливість для людей зустріти інші культури, дізнатися про їхні традиції, звичаї та спосіб життя. Відбувається обмін досвідом, історіями та ідеями, що сприяє поглибленню культурного розуміння та толерантності.

Релігійна толерантність: Паломницький туризм сприяє зміцненню взаєморозуміння між представниками різних релігій та сприяє релігійній толерантності. Паломники відвідують святині інших релігій, вступають в діалог з представниками різних конфесій та вчаться поважати різноманітність релігійного досвіду. Це сприяє співіснуванню та співпраці між різними релігійними спільнотами.

Обмін культурними цінностями: Паломницький туризм стимулює обмін культурними цінностями між різними народами. Відвідування святинь, участь у релігійних обрядах та спілкування з місцевими жителями дозволяє паломникам вивчати місцеву культуру, традиції, мистецтво та кухню. Водночас, паломники діляться своїми культурними цінностями з місцевими громадами, що сприяє обміну та збагаченню культурного досвіду обох сторін.

Розвиток міжнаціонального діалогу: Паломницький туризм створює платформу для міжнаціонального діалогу та співпраці. Люди з різних країн збираються в одному місці з спільною ціллю – відвідати святе місце. Це сприяє встановленню контактів, створенню нових знайомств та сприяє розвитку міжнаціональних зв'язків.

Паломницький туризм відкриває двері до соціальної інтеракції та культурного обміну між людьми з різних країн та культур. Він сприяє зустрічам, взаємодії та взаєморозумінню, підтримує релігійну толерантність, обмін культурними цінностями та розвиток міжнаціонального діалогу. Це сприяє зближенню людей, збагачує їхній культурний досвід та сприяє побудові гармонійного та толерантного суспільства [20].

7. Духовний розвиток та особисте зростання: Паломницький туризм може мати сильний вплив на духовний розвиток та особисте зростання людини. Він надає можливість віруючим людям поглибити своє релігійне переконання, знайти внутрішню гармонію та зблизитися зі своїм духовним ядром. Ось деякі особливості, які підкреслюють духовний розвиток та особисте зростання через паломницький туризм:

– Пошук духовного покликання: Багато людей шукають відповіді на глибокі життєві питання та почуття наповненості через паломництво. Відвідування святих місць, зустріч зі святими та участь у релігійних обрядах надає можливість зосередитися на своєму духовному покликанні, зміцнити внутрішній зв'язок з Богом та поглибити розуміння власної духовності.

– Внутрішній спокій та релаксація: Паломницький туризм дозволяє людям вийти з рутини повсякденного життя, знайти спокій та відпочинок для своєї душі. Відвідування святинь, медитація та контемпляція природних крас заспокоюють розум, розслабляють тіло та сприяють зближенню з внутрішнім «я».

– Виховання духовних цінностей: Паломницький туризм допомагає формувати та поглиблювати духовні цінності, які є основою багатьох релігійних традицій. Відвідування святих місць, спостереження за релігійними обрядами та контакт зі святими надають паломникам можливість вивчати й усвідомлювати цінності, такі як любов, милосердя, терпимість та співчуття.

– Особисте зростання та самопізнання: Паломницький туризм сприяє особистому зростанню, розширенню світогляду та самопізнанню. Він надає можливість вийти за межі власного комфортного простору, зустріти нових людей, ознайомитися з різноманітними культурами та традиціями. Це допомагає розширити свої горизонти, поглибити розуміння інших людей та побачити світ з нової перспективи.

– Подолання випробувань та зміцнення віри: Паломницький туризм може включати фізичні зусилля, тривалі походи та випробування. Ці випробування можуть стати джерелом сили та зміцнення для паломників, допомагаючи подолати внутрішні бар'єри та зростати вірою [].

Паломницький туризм відіграє важливу роль у духовному розвитку та особистому зростанні людей. Він надає можливість зосередитися на своїх

духовних цінностях, знайти внутрішній спокій та гармонію, розширити свій світогляд та поглибити розуміння власної духовності.

Загалом, паломницький туризм виявляє велике значення для індивідуального та колективного розвитку. Він пропонує унікальну можливість поєднати духовність і культурну спадщину з багатогранним туристичним досвідом. Цей вид туризму не лише стимулює економічний розвиток, збереження культурної спадщини, розвиток туристичної інфраструктури, соціальну інтеракцію та духовний зріст, але й пропонує паломникам незабутні враження, поглиблення духовного світу та знаходження гармонії і розуміння. Паломницький туризм несе в собі велику значимість і потужну силу, які можуть перетворити подорож на справжню пошуки, внутрішнє зцілення та розвиток душі. Цей вид туризму відкриває двері в світ духовного самовдосконалення, дозволяючи паломникам зануритися в магію святих місць та знайти спокій і підтримку у своєму віру. Паломництво стає унікальним способом зустріти Божу благодать, відчутти особисту близькість до Всевишнього та знайти внутрішню гармонію.

1.2. Паломництва в інших релігіях світу

Паломництво, як форма релігійного туризму, виявляється непоодиноким явищем, що переймається різними релігійними спільнотами по всьому світу. Цей особливий вид подорожі не обмежений однією конкретною віросповіддю, але охоплює практики та обряди різноманітних релігійних традицій. Кожна з цих традицій має свої святі місця, до яких прихильники здійснюють свої паломництва з глибокою вірою, надією та пошуком духовності.

Подорожі до святих місць в інших релігіях мають свої унікальні особливості і значення. Розглянемо деякі приклади паломництва в інших релігіях світу. До них відносяться наступні (див. рис. 1.2).

Рис. 1.2. Паломництва в інших релігіях світу з головними святинями

Іслам: У ісламі паломництво має велике значення і є одним з найважливіших аспектів духовного життя мусульман. Іслам має святі місця, до яких мусульмани з усього світу здійснюють паломництва з вірою, поклонінням і надією на духовне зближення з Аллахом. Ці місця включають Мекку, Медину, а також інші місця святинь, пов'язаних з пророком Мухаммедом та релігійними подіями, що мають велике значення для мусульманської спільноти.

Мекка є найсвятішим місцем в ісламі і є центром паломництва для мусульман. Кожного року мільйони мусульман зі світових куточків збираються в Мекку, щоб виконати обов'язковий релігійний обряд Хадж. Хадж є одним із п'яти стовпів ісламу і включає різні ритуали, включаючи обходження Кааби, молитви та символічне каменявання диявола. Для мусульман Хадж є духовним піднесенням, єднанням з вірою та вираженням поклоніння Аллаху.

Крім Мекки, Медина є ще одним важливим пунктом паломництва в ісламі. Медина була місцем, де пророк Мухаммед жив і виконував свої релігійні обов'язки. Багато мусульман відвідують Медину, щоб побачити Мечеть Пророка Мухаммеда та могилу пророка, яка є об'єктом особливого поклоніння та молитви. Медина також служить місцем спокою та розмірковування для мусульман, де вони можуть знайти внутрішню гармонію та духовне сховище.

Крім Мекки та Медини, іслам також має багато інших святих місць, які привертають увагу паломників. Наприклад, Йерусалим займає важливе місце в ісламі, особливо святиня Аль-Акса та Джамійська мечеть. Ці місця мають велике релігійне значення, пов'язане з подіями з ісламської історії та пророком Мухаммедом [1].

Паломницький туризм в ісламі має глибокий релігійний, культурний і соціальний вплив на мусульманську спільноту. Він сприяє зміцненню вірських зв'язків, формуванню єдності серед мусульман з різних країн і культур, а також сприяє розвитку ісламського туризму та економіки в регіонах, де знаходяться святі місця паломництва. Багато країн зосереджують свої зусилля на розвитку інфраструктури для забезпечення комфортного перебування паломників, таких як готелі, транспортні мережі та інші послуги.

Паломницький туризм в ісламі відіграє важливу роль у житті мусульман та має глибоке релігійне значення. Він надає можливість мусульманам поклонятися, відвідувати святі місця та спілкуватися зі співвітчужниками, зближуючи їх у душі єдності та вірської солідарності. Паломництво стимулює духовний розвиток, розширення знань про власну релігію та сприяє гармонії у відносинах між мусульманськими спільнотами з усього світу.

Християнство: Християнство також має свої паломницькі місця, де віряни збираються для духовного зосередження та релігійного досвіду. Ці паломництва є засобом поклоніння, розмірковування, засвоєння духовних цінностей та підтримки релігійного спільнотства.

Одним з найвідоміших місць паломництва для християн є святе місто Єрусалим. Єрусалим має велике релігійне значення для християн, оскільки там знаходяться багато святих місць, пов'язаних зі земним життям Ісуса Христа. Християни з усього світу відвідують Єрусалим, щоб побачити Велику П'ятницю, Воскресіння та інші святкові події, пов'язані з життям і смертю Христа.

Ще одним важливим пунктом паломництва в християнстві є Ватикан, де знаходиться Свята Седє. Кожного року тисячі християн відвідують Ватикан, щоб побачити Папу Римського, відвідати Собор святого Петра та інші християнські святині. Паломництво до Ватикану є символом єдності в християнському світі та можливістю зблизитися з центральною владою католицької церкви.

Крім Єрусалиму і Ватикану, існують багато інших святих місць паломництва в християнстві. Наприклад, Лурд у Франції, де були здійснені видіння Діви Марії, або Сантьяго-де-Компостела в Іспанії, де знаходиться могила апостола Якоба. Християни відвідують ці місця, щоб знайти духовне зцілення, зробити покаєння та зміцнити свою віру [2].

Паломництво в християнстві також відіграє важливу роль у формуванні релігійного спільнотства та духовної єдності. Коли християни з різних країн та культур зустрічаються в святих місцях, вони обмінюються досвідом, молитвами та віровченням. Це сприяє поглибленню взаєморозуміння, толерантності та дружби між людьми з різних частин світу.

Цей вид туризму в християнстві має велике значення як для індивідуального духовного розвитку вірян, так і для формування релігійної єдності та міжнаціонального взаєморозуміння. Відвідування святих місць дозволяє християнам зануритися у свою віровчення, знайти внутрішню гармонію та зміцнити свою віру. Водночас, це сприяє розвитку туризму та економічному зростанню в регіонах, де знаходяться святі місця паломництва.

Індуїзм: В індуїзмі паломництво також є важливою складовою релігійного життя. Індуїзм є найстарішою релігією, що розвинулася в Індії, і має багатий спектр святих місць, до яких паломники здійснюють поїздки з метою духовного піднесення, поклоніння та отримання благословення.

Одним із найвідоміших святих місць індуїзму є Варанасі, відомий також як Каши. Це одне з найстаріших міст світу, розташоване на берегах річки Ганг. Варанасі вважається священним місцем, де паломники прибувають, щоб виконати ритуали та водні обряди в священних водах

Ганги. Вважається, що очищення в цих святих водах віддаляє гріхи та приносить духовне відновлення.

Інше важливе святе місце в індуїзмі – Харідвар. Розташований на берегах річки Ганг, Харідвар вважається одним з чотирьох місць, де боги вступають на землю. Кожні дванадцять років в Харідварі відбувається великий кумбха-мела, найбільше свято для індуїстів, коли мільйони паломників збираються, щоб покупатися у святих водах річки Ганг та виконати релігійні ритуали. Це свято є символом єдності, духовного злиття та місцем, де люди спілкуються зі своїми духовними лідерами та один з одним.

Ще одне важливе святе місце – Айодх'я. Це місто має глибокі міфологічні зв'язки з епосом Рамаяна, де народився бог Рама, інкарнація Вішну. Паломники відвідують Айодх'ю, щоб побачити місця, пов'язані з епосом, та виконати релігійні обряди. Це місце відображає глибоке духовне значення для індуїстів, які прагнуть поклонитися та отримати благословення бога Рами.

Інші важливі паломницькі місця в індуїзмі включають Матуру, Вайшнові Деві, Тіртхар, Шріпурніма та багато інших. Ці святі місця збагачені релігійними історіями, міфами та легендами, і вони створюють атмосферу духовного з'єднання для паломників. Паломництво в ці місця допомагає віряним знайти мир, внутрішню гармонію та розуміння своєї віри [4].

Паломництво в індуїзмі є важливим елементом вірського життя та культурного спадку Індії. Він збагачує духовне досвід індуїстів, надає можливість поглибити розуміння власної віри та сприяє зближенню людей з різних соціальних та культурних середовищ. Паломництво в індуїзмі є шляхом піднесення, самовідкриття та внутрішнього зростання для мільйонів вірян у всьому світі.

Буддизм: У буддизмі паломництво є важливим аспектом духовного розвитку і представляє собою духовну подорож до святих місць, пов'язаних з

життям та настановами Будди Гаутами. Це унікальний досвід, який допомагає паломникам зануритися у вчення буддизму, знайти мир та гармонію, а також зблизитися зі своїм внутрішнім «буддою».

Один з найвідоміших пунктів паломництва в будизмі – це Лумбіні, місце народження Будди. Розташоване в Непалі, Лумбіні приваблює тисячі паломників з усього світу. Тут можна відвідати різні храми, монастирі, музеї та святині, що відзначають важливі події з життя Будди. Паломницьке місце Бодх Гая в Індії також вважається одним з найсвятіших місць у буддизмі, де Будда досяг просвітлення під Бодхі-деревом.

Далай-лама – духовний лідер буддизму Тибету – також привертає паломників. Будинок Далай-лами в Тибеті, а також його монастир Цзунг Хор в Індії, є важливими місцями паломництва, де віряни можуть зустріти Далай-ламу, послухати його наглядні виклади та отримати духовні настанови.

Крім того, існують інші святі місця буддизму, такі як Санге, де Будда зробив першу проповідь, та Шведагон, який вважається одним з найвеличніших буддистських храмів у М'янмі. Ці місця приваблюють паломників своєю архітектурою, монастирськими комплексами та священними реліквіями [22].

Паломництво в будизмі також може включати обряди та ритуали, які сприяють духовному зростанню. Наприклад, багато паломників здійснюють круговерт навколо святих ступенів або спеціальних святинь, щоб проявити відданість та отримати благословення. Такі ритуали виконуються зі спеціальними молитвами та мантрами, що допомагають зосередитися та зміцнюють віру паломника.

Паломницький туризм в будизмі має значення не лише для індивідуального духовного зростання, але й для зближення буддистської спільноти. Великі святині та монастирі часто стають місцем зустрічей та обміну думками між віряними, вченими та духовними лідерами. Такі зустрічі сприяють зміцненню спільноти та обміну досвідом.

Паломництво в будизмі відкриває для паломників можливість зануритися в цю давню релігійну традицію, сприяючи їх духовному розвитку, миротворенню та глибокому розумінню життя. Це незабутній досвід, де паломники можуть знайти pokій, натхнення та спокуту у святому середовищі, відділитися від повсякденних справ та поглибити свої духовність та віру в буддизм.

Паломництво в інших релігіях світу є важливим аспектом релігійного туризму, який відображається в практиках та обрядах різних релігійних спільнот. В різноманітних релігійних традиціях існують святі місця, які привертають паломників з різних куточків світу, спонукаючи їх здійснювати паломництва з вірою, надією та пошуком духовності.

Паломництво має значення як для індивідуального духовного розвитку паломників, так і для релігійних спільнот в цілому. Відвідування святих місць, зустріч зі святими та участь у релігійних обрядах допомагає поглибити релігійні переконання, знайти внутрішню гармонію, зміцнити зв'язок з Богом та розширити розуміння власної духовності [59].

Крім того, паломництво сприяє встановленню зв'язку між різними релігіями та культурами. В процесі паломництва паломники знаходяться в контакті з представниками інших релігійних спільнот, спостерігають за їхніми обрядами та традиціями. Це відкриває можливості для культурного обміну, взаємного вивчення та розуміння.

Варто відзначити, що паломницький туризм в інших релігіях світу є джерелом великого значення для туристичної індустрії та економіки. Він залучає туристів з різних країн, що приносить економічні користі для місцевих громад та покращує інфраструктуру релігійних місць.

Узагальнюючи, паломництво в інших релігіях світу має глибокі духовні, культурні, соціальні та економічні впливи. Воно сприяє особистому зростанню, розумінню та поваги до інших релігійних традицій, культурного обміну, збереженню культурної спадщини та розвитку туристичної інфраструктури. Паломництво в інших релігіях світу має важливе значення

для туристичної індустрії та відкриває нові горизонти для духовного пошуку та зростання.

Отже, паломницький туризм є особливим видом подорожей, пов'язаним з релігійними та духовними мотивами. Він має велике значення як для індивіда, що шукає духовного збагачення та особистого зростання, так і для суспільства в цілому. Паломництво сприяє розвитку релігійної та культурної спадщини країни, спонукає до економічного зростання та стимулює розвиток туристичної індустрії.

Поняття паломницького туризму стосується не лише християнства, але й інших релігій світу, таких як іслам, буддизм, іудаїзм та багато інших. В усіх цих релігійних традиціях паломництво має глибокі корені і відіграє важливу роль у духовному житті прихильників.

Розуміння теоретичних основ паломницького туризму та вивчення паломництва в різних релігіях світу допомагає нам краще зрозуміти його універсальність і важливість як феномену світової культури та релігії. Знання про цей вид туризму є основою для розробки паломницьких турів.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ДОСВІДУ ПАЛОМНИЦЬКОГО ТУРИЗМУ ПОЛЬЩІ

2.1. Історія паломництва та головні святині в Польщі

Паломництво – це давнє і священне явище, що перетинає час і культури, і стало необхідною складовою релігійного життя людства. Воно відображає глибоку духовність, внутрішній пошук і потребу людей у з'єднанні зі святими місцями, символами віри та духовними джерелами величезної енергії. Паломництво – це ритуал, що об'єднує віруючих, надаючи їм можливість зустрітися з Божественним та знайти внутрішню гармонію [41].

Польща, як країна з багатою релігійною спадщиною, є місцем, де відбуваються великі паломницькі події та знаходяться важливі святині, які приваблюють паломників з усього світу (див. рис. 2.1).

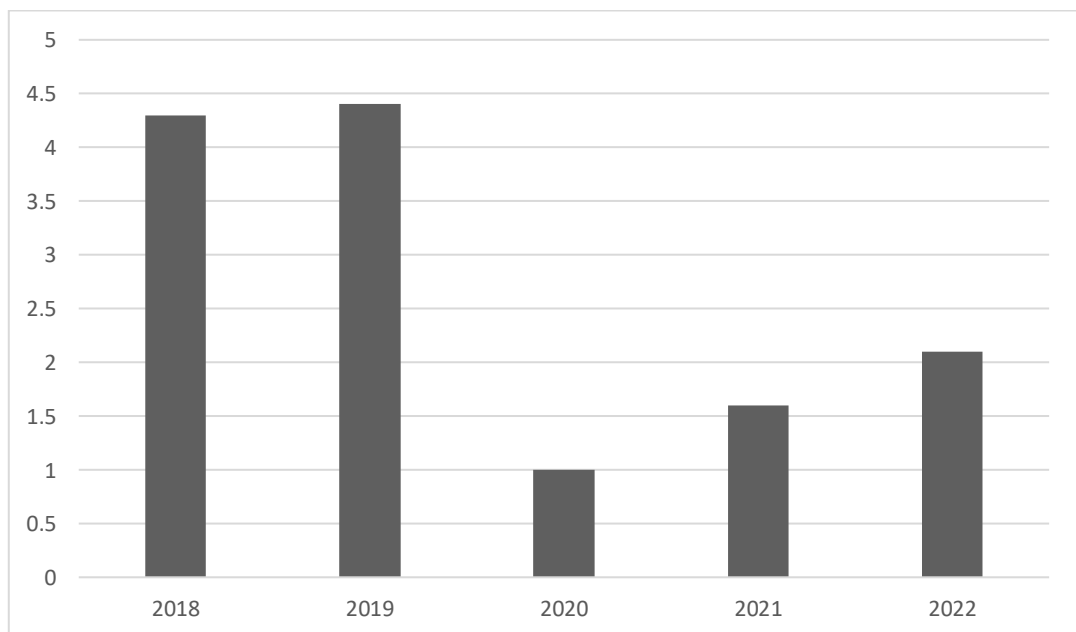

Рис. 2.1 – Кількість паломників в Польщі, млн

Історія паломництва в Польщі налічує багато століть і пронизана духовним значенням. Вона починається з ранніх християнських часів, коли Польща стала центром місійної діяльності та місцем культу і поклоніння. У

ці періоди, паломництво мало велике значення як спосіб наблизитися до Бога і підсилити духовну віру.

Однією з найважливіших і привабливих святинь в Польщі є Ясна Гора у Ченстохові. Тут знаходиться образ Чорної Мадонни – символ милосердя, сили і надії для паломників. Цей образ є об'єктом особливого шанування і сприймається як посередник між Богом і людьми. Кожного року мільйони людей здійснюють паломництво до Ясної Гори, проходячи піші маршрути з усіх куточків світу [46].

Паломництво до Ясної Гори викликає особливі почуття і емоції в серцях паломників. Піші паломницькі маршрути, які ведуть до святині, несуть в собі глибокий сенс і символіку. Вони створюють можливість для паломників відчувати на собі фізичні зусилля, зосередженість та відданість своїй вірі. Це є неперевершеним способом самовдосконалення і зближення з Богом [3].

Ще однією з найвизначніших і привабливих святинь в Польщі є Калварія Зебжидовська. Це особливе місце, де розташована величезна калварійська гора з численними каплицями та костелами, що створюють неперевершену атмосферу для молитви, роздумів та духовного зосередження. Калварія Зебжидовська приваблює паломників з усієї Європи та далеко за її межами.

Унікальність цієї святині полягає в тому, що кожна каплиця та станція хреста має свою особливу символіку та розповідає свою історію страждання Ісуса Христа. Відвідування кожної каплиці на цій горі є своєрідним пішим паломництвом, де паломники можуть поглибити свою віру та знайти духовне спокоєння.

Безумовно, значення Калварії Зебжидовської не обмежується лише релігійною сферою. Ця святиня, завдяки своїй унікальності та культурній цінності, була включена до Списку Світової Спадщини ЮНЕСКО. Це визнання підкреслює значення та універсальну цінність цього місця як культурного надбання всьому світові [50].

Калварія Зебжидовська стала не лише святинею для віруючих, але й важливим культурним та туристичним об'єктом. Тут паломники можуть насолодитися неперевершеною архітектурою, вражаючими видами та відчутти магію цього особливого місця.

Таким чином, Калварія Зебжидовська в Польщі відображає глибину релігійності та культурно-історичну спадщину країни. Вона зберігає свою значущість як духовна осередок і приваблює паломників з усього світу, які знаходять тут спокій, віру та духовну вдячність. Калварія Зебжидовська є прикладом високої цінності і визначного місця, яке заслуговує нашої повної поваги і захисту як невід'ємну частину світової спадщини.

Історичне місто Краків, одне з найвизначніших місць в Польщі, також пропонує свої унікальні святині, серед яких найвідоміша – Вавельський замок, собор Святого Станіслава та Вавельська каплиця. Ці архітектурні перлини, з витканими з історії нитками, не лише привертають паломників, а й захоплюють їх серця та розуми, запрошуючи на мандрівку у минуле, де відчувається сильний духовний зв'язок з минулими поколіннями.

Вавельський замок, який десятиліттями був резиденцією польських королів, відомий своєю грандіозною архітектурою та багатою колекцією художніх творів. Собор Святого Станіслава, розташований поруч зі замком, відзначається своєю величністю та красою, створюючи особливу атмосферу для молитви та релігійного обряду. А Вавельська каплиця, яка славиться своїми витонченими фресками та скульптурами, є місцем зосередження для паломників, які прагнуть знайти внутрішню гармонію та спокій.

Ці святині, об'єднані в історичному серці Кракова, створюють особливу атмосферу, що переповнена духовністю та культурною спадщиною. Вони є свідками минулих епох і приймають паломників з усього світу, щоб поділитися з ними своєю важливістю і красою. Відвідування цих святинь дає можливість поглибити розуміння історії та культурного багатства Польщі, а також знайти власну духовну рівновагу і збагатити свій внутрішній світ.

Історичне місто Краків, зі своїми видатними святинями, стає не лише

туристичною пунктом, але й пунктом паломництва, де люди зближуються зі своєю вірою, відчувають силу духа і надії, а також насолоджуються красою мистецтва і архітектури. Відвідування цих місць перетворюється на незабутню подорож, що залишає незгасаючий вплив на серця та душі паломників з різних куточків світу [38].

Наприкінці ХХ століття паломництво в Польщі отримало новий розмах і стало ще більш доступним для широкої аудиторії. Завдяки поступовому розвитку транспортних засобів та зручностям туристичної інфраструктури, паломники мають більше можливостей для здійснення своїх духовних подорожей. Розширення маршрутів та покращення комунікаційних мереж дозволяють ефективно організовувати та планувати паломницькі тури.

Сьогодні багато агентств та груп, спеціалізуючись на паломницькому туризмі, пропонують широкий вибір пакетів турів, які включають відвідування релігійних святинь та місць культу, приклади таких організацій можна побачити в додатку А. Ці пакети розроблені з урахуванням потреб та інтересів паломників, щоб забезпечити їм незабутній духовний досвід та збагачення. Вони охоплюють такі аспекти, як оглядові екскурсії по святинях, участь у релігійних обрядах та молитвах, а також можливість спілкування з місцевими віруючими та духовними лідерами.

Разом з тим, паломницький туризм у Польщі має й інший аспект - самостійні паломництва. Багато людей вибирають індивідуальний підхід і самостійно планують свою подорож до святинь. Вони досліджують історію та культуру місцевих святинь, глибше вникають у духовність та релігійну спадщину, відчуваючи особистий зв'язок із віруючими попередніх поколінь.

Паломництво в Польщі не лише отримало новий розмах, але й стало більш доступним та різноманітним завдяки розвитку туристичної індустрії та паломницького туризму. Чи то в рамках групових турів, чи то самостійних подорожей, паломництво до релігійних святинь Польщі надає можливість зблизитися з духовністю, поглибити свою віру та насолодитися красою культурної спадщини. Це величезна нагода для особистого зростання,

заспокоєння душі та знання багатства історії та духовності цієї чудової країни.

Сучасний стан паломницького туризму в Польщі свідчить про його неперервне зростання та динамічний розвиток. Країна активно працює над вдосконаленням інфраструктури та послуг, що стосуються паломників, з метою забезпечення комфортних умов перебування та насолоди духовним досвідом [30].

Польща розуміє важливість паломницького туризму як сфери, що привертає все більше уваги та інтересу (див. таб. 2.1). Тому уряд та місцеві органи влади активно співпрацюють з туристичними агентствами, громадськими організаціями та релігійними установами, забезпечуючи зручність та безпеку для паломників.

Таблиця 2.1 – Польща та способи розвитку паломницького туризму

Особливості	Опис
Багата релігійна спадщина	Польща має довгу і багату релігійну історію з численними святинями, монастирями, каплицями та церквами різних релігійних конфесій.
Католицькі паломництва	Польща є важливим місцем католицького паломництва, зокрема до Ясної Гури (Częstochowa) зі святим образом Чорної Мадонни та до інших святинь, пов'язаних зі святим Іоанном Павлом II.
Історичні місця	Польща має багато історичних місць, пов'язаних з релігійними подіями, такі як Освенцім - меморіал Голокосту, Святогірський монастир та інші.
Екологічні резервати	Деякі паломницькі місця в Польщі розташовані в природних заповідниках та екологічних резерватах, що надає можливість поєднувати духовне відродження з природними красами.

Одним із напрямків розвитку є покращення інфраструктури в районах паломницьких місць. Високоякісні готелі, гостьові будинки, ресторани та кафе забезпечують комфортне проживання та гастрономічне задоволення для

паломників. Транспортні засоби, включаючи автобуси та поїзди, є доступними та зручними для подорожей до святинь.

Крім того, організація екскурсій та проведення релігійних обрядів і подій стали частими практиками у багатьох паломницьких місцях. Провідники та гіді, які мають глибокі знання про релігійну історію та культуру, забезпечують паломникам якісний та змістовний досвід.

Також велика увага приділяється збереженню та реставрації історичних об'єктів, які мають велике релігійне значення. Це дозволяє паломникам не лише насолодитися архітектурною красою та мистецтвом, але й зануритися в історичний контекст святинь, розуміти їхнє значення та символіку.

Польща робить все можливе, щоб створити сприятливі умови для паломників і надати їм можливість зануритися в духовний світ та насолодитися культурним досвідом. Сучасний стан паломницького туризму в Польщі відображає прогресивність країни та її готовність приймати паломників з усього світу.

Однією з ініціатив, спрямованих на підтримку паломництва, є створення розширених мережі маршрутів, які об'єднують різні святині, паломницькі місця та історичні об'єкти. Такі маршрути не тільки сприяють легкому орієнтуванню для паломників, але й дозволяють їм ефективно планувати свою подорож та отримати максимум духовних та культурних вражень.

Маршрути паломництва в Польщі пропонують різні тематичні напрямки, враховуючи інтереси та духовні потреби різних паломників. Наприклад, є маршрути, які зосереджені на відвідуванні святинь і знакових релігійних об'єктів, що мають велике історичне та культурне значення. Інші маршрути пропонують більше природничо-духовного досвіду, включаючи паломництва до поблизу розташованих монастирів, пагорбів та природних святинь [7].

Такі маршрути допомагають паломникам планувати свою мандрівку, враховуючи їхні вподобання та можливості. Вони надають інформацію про

кількість святинь, відстані та час, які потрібні для подорожі між ними, а також про наявність послуг та закладів гостинності.

Багато маршрутів паломництва також включають поблизу розташовані пункти харчування, місця відпочинку та культурних подій, що дозволяє паломникам відпочити, насолодитися місцевою кухнею та дослідити культурне життя регіону. Завдяки цьому, паломництво стає більш комплексним та насиченим досвідом, який об'єднує духовність, історію, культуру та відпочинок.

Польща, як країна з багатою релігійною спадщиною, володіє великою кількістю святинь, які представляють різні релігійні традиції та символіку. Крім уже згаданих святинь, існують ще низка місць, які варто відвідати паломникам та всім шанувальникам культури та історії.

Однією з таких місцевостей є Вітстара, або Штезева, де розташована святиня святого Яна Павла II. Ця святиня, що включає музей, пам'ятник та сакральну архітектуру, привертає паломників з усього світу. Саме тут паломники можуть наблизитися до спадщини Яна Павла II, побачити особисті речі та фотографії папи Римського, а також відчутти його духовну силу.

Крім того, Польща має багато інших визначних місць паломництва, таких як Каліш, Варшава, Гданськ та багато інших, де можна знайти храми, монастирі, катедральні комплекси та інші релігійні об'єкти. Ці місця не тільки привертають паломників, але й є важливими культурними об'єктами для всіх відвідувачів. Тут можна насолодитися архітектурою, мистецтвом та духовним атмосферою, які переповнені історією та значенням.

Паломництво в Польщі не тільки надає унікальну можливість побачити історичні та релігійні центри, але також глибше сприяє розумінню, толерантності та взаємному усвідомленню між різними релігіями та культурами. Взаємодія паломників з місцевими жителями і вірянами відкриває можливості для обміну досвідом, традиціями та віруваннями, сприяючи зближенню та взаємоповазі.

Під час паломництва паломники мають унікальну можливість пережити не тільки духовність, але й культурне багатство, яке Польща пропонує. Зустрічі з представниками різних релігій та спілкування з місцевими вірянами розширюють світогляд паломників і допомагають зрозуміти та поважати різноманітність релігійних та культурних традицій.

Така взаємодія сприяє зміцненню взаєморозуміння, покращенню міжрелігійного діалогу та розвитку толерантного середовища. Паломництво в Польщі створює унікальну можливість для паломників з різних країн та культур зблизитися, об'єднатися навколо спільного інтересу до духовності та релігійних цінностей [11].

У сучасному світі паломництво в Польщі стало не лише релігійним досвідом, але й цікавим туристичним маршрутом, що відкриває безліч можливостей для подорожей, відпочинку та відкриття нових горизонтів. Країна активно просуває паломництво як одну з ключових туристичних привабливостей, пропонуючи різноманітні програми та послуги, що задовольняють потреби паломників у комфорті та насиченому відпочинку.

Сучасна Польща відзначається високим рівнем розвитку туристичної інфраструктури, де паломництво має своє особливе місце. Історичні святині, багата культурна спадщина та неповторна атмосфера зробили Польщу популярним місцем притягання для паломників з різних куточків світу. Відвідування релігійних святинь стає незабутнім досвідом, що дарує глибокий духовний заряд та враження, що залишаються на все життя.

Туристичні агентства та групи, спеціалізуючись на паломницькому туризмі, пропонують широкий вибір програм та екскурсій, що дозволяють паломникам максимально насолодитися своїм перебуванням у Польщі. Від пішого паломництва до відвідування святинь на комфортних автобусах, кожен може знайти оптимальний варіант для себе.

Незважаючи на значний потенціал паломницького туризму в Польщі, існують деякі проблеми, які можуть обмежувати його розвиток (див. таб. 2.1).

Таблиця 2.2. Проблеми паломницького туризму в Польщі

Інфраструктура та доступність	Деякі релігійні святині та місця культу в Польщі можуть бути недостатньо розвинуті з точки зору туристичної інфраструктури. Недостатня доступність для медичних транспортних засобів, погані дорожні умови або обмежена громадська транспортна система можуть ускладнити поїздку до цих місць для паломників.
Мовні бар'єри	Для іноземних паломників, які не володіють польською мовою, комунікація може стати проблемою. Багато релігійних служб, інформаційних матеріалів та екскурсій проводяться мовою оригіналу, що може ускладнити сприйняття та розуміння для іноземних паломників.
Бюрократичні перешкоди	Організація паломницьких турів може супроводжуватися бюрократичними перешкодами, такими як візові процедури та регуляційні вимоги. Це може затримувати або ускладнювати процес організації паломницьких турів, особливо для груп з інших країн.
Збереження культурної спадщини	Розробка і популяризація паломницького туризму повинні здійснюватись з урахуванням збереження культурної спадщини та релігійних традицій. Надмірний туристичний потік може негативно впливати на навколишнє середовище, створювати проблеми з поглинанням та зміною традиційних ритуалів.
Фінансові обмеження	Вартість паломницьких турів може бути високою для деяких паломників, особливо для тих, хто має обмежений бюджет. Витрати на перебування, транспорт та інші послуги пов'язані з паломництвом можуть бути відносно великими, що може стати перешкодою для багатьох людей

У підсумку, паломництво в Польщі займає почесне місце у світовому паломницькому туризмі, завдяки своїм унікальним святиням, багатій культурній спадщині та гостинності місцевих жителів. Ця паломницька подорож пропонує незабутні враження, глибокий духовний досвід та можливість взаємного обміну традиціями та віруваннями, сприяючи зближенню та взаємоповазі між різними культурами та релігіями.

2.2. Паломництво на Ясну Гору: розвиток та феномен пішохідних паломництв у Польщі

Паломництво завжди було важливою частиною духовного життя людей. Це особливий вид подорожі, який включає в себе поєднання релігійного вірування, духовного пошуку та відвідування святинь. У сучасному світі паломництво стало не лише релігійним досвідом, але й цікавим туристичним маршрутом, що відкриває можливості для подорожей та відпочинку. Варшава, столиця Польщі, також відома своїми паломницькими маршрутами, а одним з найвідоміших є паломництво до Ясної Гори.

Ясна Гора – це надзвичайно особливе місце, що знаходиться в польському місті Ченстохова. Його всесвітньо відомі релігійні святині та величезне духовне значення приваблюють паломників з усіх куточків світу. У самому серці Ясної Гори розташований Ченстоховський образ Божої Матері, що став символом віри, надії та міцного духовного підтримку для мільйонів людей [40].

Кожного року тисячі паломників з величезної кількості країн здійснюють незабутню паломництво до Ясної Гори з однією спільною метою – зійти перед святим образом Божої Матері, здійснити свої молитви та відчутти духовне зарядження (див. рис. 2.2). Це особливий момент для кожного паломника, коли він стає одним з безлічі віруючих, які зібралися тут, щоб поділитися своїми сподіваннями, проблемами та радостями з Матір'ю Божою.

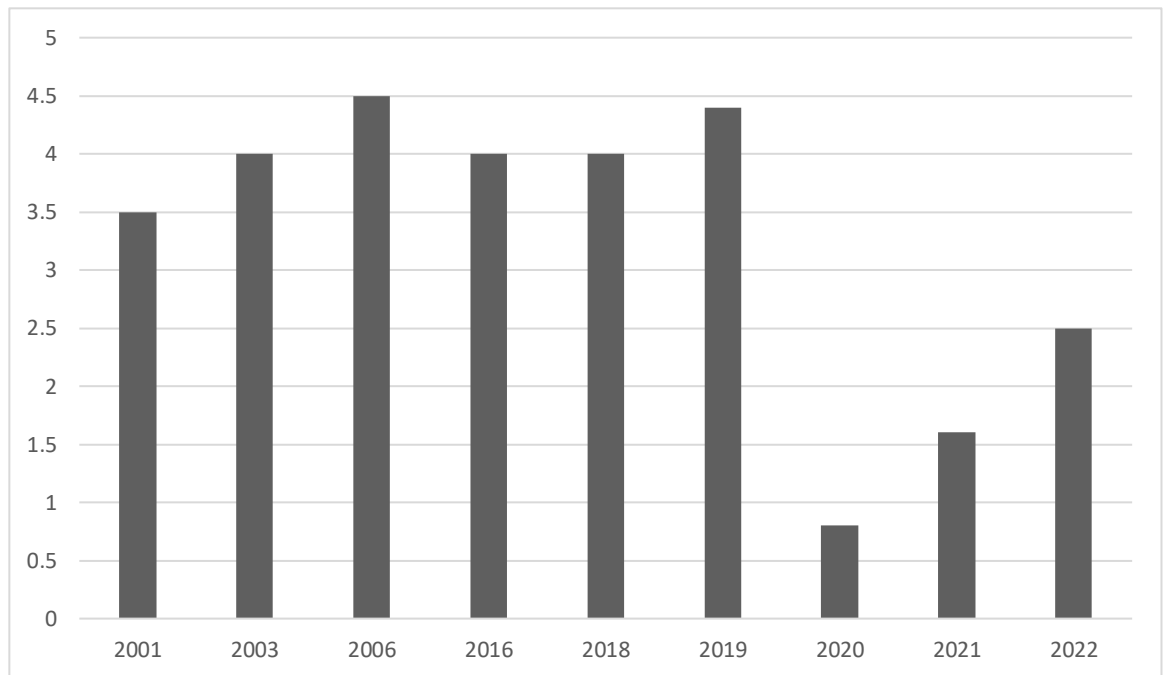

Рис. 2.2 – Кількість відвідувань Ясної Гори в Польщі, млн. осіб

Ясна Гора пропонує неперевершене духовне досвід, який супроводжується відчуттям миру, спокою та особливої сакральної аури. Крім молитовних служб, паломники можуть відвідати численні каплиці, музеї та монастирські приміщення, які пронизані історією та духовністю. Багато паломників стають свідками надзвичайних чудес та зцілення, які сповнюють їх серця щирою вірою та надією.

Піші паломництва є незвичайною формою духовної подорожі, яка здобуває все більшу популярність у сучасному світі. Вони дозволяють людям не лише зблизитися зі своїми внутрішніми почуттями та духовними цінностями, але й насолодитися природою, познайомитися з культурними спадщинами та знайти спокій і гармонію. Польща, як країна з багатою історією та глибокими релігійними традиціями, стала місцем, де розвивається цей феномен піших паломництв [52].

Польща привертає паломників з усього світу своїми численними святинями, храмами та монастирями, які мають велике духовне значення. Одним з найважливіших місць пішого паломництва є Ясна Гора – найвідоміший марійський культовий об'єкт у країні. Тут знаходиться

знаменита образа Чорної Матері Божої, яка збирає тисячі паломників з різних куточків світу. Дороги, які ведуть до Ясної Гори, перетинають мальовничі польські пейзажі, забезпечуючи паломникам незабутню подорож.

Феномен піших паломництв у Польщі має свої коріння в давніх традиціях та культурі цієї країни. Усе почалося з того, що віруючі мусли подолати великі відстані пішки, щоб дістатися до своїх місць поклоніння. З плином часу це стало не лише релігійним обрядом, але й великим способом пізнання країни, її культури, традицій та природних красот. Сьогодні піші паломництва перетворилися на особливу форму туризму, яка поєднує в собі релігійність, культурну спадщину та активний відпочинок [50].

Організовані паломництва до Ясної Гори зазвичай тривають кілька днів і включають в себе не тільки піші етапи, але й зупинки у місцевих монастирях та церквах, де паломники мають можливість помолитися, зустрітися з представниками церковного духовенства та познайомитися з цікавими історичними фактами. Крім того, паломництва часто включають екскурсії до інших культурних та історичних об'єктів, що знаходяться на шляху до Ясної Гори.

Участь у пішому паломництві до Ясної Гори може мати позитивний вплив на фізичне та психічне здоров'я людини. Прогулянка по гірській місцевості сприяє покращенню фізичної форми, розвитку витривалості та зміцненню м'язів. Крім того, контакт з природою та відсутність сучасних технологій сприяють релаксації, зняттю стресу та відновленню енергії.

Піші паломництва також сприяють культурному обміну між різними народами та віровчень. Паломники з різних країн можуть обмінюватися духовними досвідами, відкривати нові погляди на релігію та культуру, розуміти і приймати інші традиції та погляди на світ. Це сприяє зростанню толерантності, взаєморозумінню та миру між різними народами.

Розвиток піших паломництв у Польщі має великий потенціал для розвитку туризму в цій країні. Варшава, як столиця Польщі, може виступати як центр організації паломництв, забезпечуючи комфортні умови для

паломників, які прибувають до міста. Готелі, гостьові будинки, ресторани та інші послуги повинні бути розроблені з урахуванням потреб паломників, щоб зробити їх перебування приємним та комфортним.

Також важливим аспектом розвитку піших паломництв є розширення транспортних зв'язків між різними регіонами Польщі. Впровадження прямих автобусних чи залізничних сполучень між Варшавою та Ясною горою сприятиме зручності та доступності для паломників. Такі сполучення дозволять паломникам легко та швидко дістатися до своїх місць поклоніння, зменшуючи час та фізичні зусилля, які вимагає піша прогулянка.

Необхідно також розробити привабливі туристичні пакети для паломників, які б включали в себе не тільки паломництво до Ясної Гори, але й огляд інших цікавих місць Польщі. Подорожі до інших святинь, історичних міст та природних заповідників можуть доповнити паломництво та зробити його більш насиченим та цікавим.

Розвиток варшавського паломницького туризму на основі пішохідних паломництв на Ясну Гору є пріоритетною метою для влади та організаторів паломництва [49]. Забезпечення комфортних та безпечних маршрутів, розвиток інфраструктури та паломницьких послуг – все це спрямоване на те, щоб зробити паломництво до Ясної Гори доступним та привабливим для широкого кола паломників. Завдяки цим зусиллям, паломництво до Ясної Гори знаходиться на шляху до нових вершин, залучаючи все більше людей до духовного пошуку, сповненого милосердя, віри та поклоніння.

Пішохідні паломництва до Ясної Гори мають безліч переваг. Вони дозволяють паломникам насолоджуватися красою природи та спокоєм, що оточує святе місце. Кожен крок на шляху до Ясної Гори наповнений особливою енергією та розумінням, що ця подорож має глибокий сенс. Паломники можуть спостерігати за змінами природи, роздумувати та відчувати присутність вищої сили у своєму житті.

Однак, пішохідні паломництва до Ясної Гори не тільки надають духовне задоволення, але й сприяють розумінню, толерантності та

культурному обміну між різними релігіями та культурами. Під час таких паломництв паломники мають можливість зустрітися з іншими паломниками з усього світу, обмінятися своїми думками та досвідом, а також пізнати різноманіття релігійних традицій та практик.

Крім того, пішохідні паломництва до Ясної Гори сприяють розвитку туристичної інфраструктури в Варшаві та навколишніх регіонах. Створення зручних маршрутів, готелів та ресторанів для паломників підвищує комфортність подорожі та сприяє залученню більшої кількості людей до цього святого місця. Крім того, це сприяє розвитку місцевої економіки та збільшенню туристичного потоку в регіоні.

Таким чином, пішохідні паломництва до Ясної Гори є не тільки джерелом духовності та особистої розбудови, але й важливим фактором розвитку паломницького туризму в Варшаві та підтримки культурного обміну між різними релігіями та культурами. Ця форма паломництва надає унікальну можливість поєднати духовне зближення з пригодами та відкриттями, що розширюють світогляд та сприяють розумінню і толерантності.

Одним із ключових аспектів розвитку паломництва є створення зручних та цікавих маршрутів, що надають паломникам унікальну можливість ознайомитися з культурними та природними пам'ятками під час подорожі до Ясної Гори. Варшава, зі своїм багатим культурним спадщиною та захопливою історією, може стати відмінним стартовим пунктом для пішохідних паломництв.

Паломники, які обирають Варшаву як початкову точку свого шляху, мають унікальну можливість відвідати численні історичні пам'ятки міста. Старе Місто, з його вуличками, які сповнені історичним духом, Королівський замок, що вражає своєю красою і архітектурою, Вільановський палац з розкішними садами та багато інших пам'яток чекають на паломників. Кожна з цих місцевостей пропонує свою унікальну історію та атмосферу, яка захоплює своєю вродою та особливим шармом.

Продовжуючи свою подорож з Варшави до Ясної Гори, паломники відкривають для себе ще більше неймовірних вражень. На шляху до святині, їх оточує неповторна природа та краса польських пейзажів. Зелені поля, мальовничі ліси та різнобарвні сади створюють незабутню атмосферу, сповнену миру та гармонії. Кожен крок паломника наповнений світлом і надією, покликом до духовності та розмірковувань.

Прибувши до Ясної Гори, паломники вступають у святі простори, наповнені релігійними святинями та неповторними духовними враженнями. Це місце особливе, адже тут розташований Ченстоховський образ Божої Матері, що є символом віри та надії для мільйонів людей.

Розвиток паломницького туризму в Варшаві також пов'язаний з активним розвитком інфраструктури та розширенням послуг, спрямованих на забезпечення комфорту та задоволення потреб паломників. Організація комфортного перебування та створення умов для духовного зближення є важливими аспектами, які допомагають паломникам насолодитися своїм паломництвом до Ясної Гори.

У Варшаві наявність різноманітних готелів, гостьових будинків, ресторанів та інших послуг створює комфортні умови для перебування паломників (див. таб. 2.2). Паломництво до Ясної Гори стає приємним та зручним завдяки належній інфраструктурі та гостинному середовищу. Паломники можуть обрати з великого вибору готелів та гостьових будинків, що відповідають їхнім потребам та бюджету, і насолодитися комфортним проживанням під час своєї подорожі.

Таблиця 2.3 – Приблизна кількість організацій пов'язаних з тур. послугами в Варшаві

Тип послуги	Кількість організацій
Готелі	150+
Гостьові будинки	80+
Ресторани	200+
Туристичні агенства	50+

Крім того, розвиток транспортних зв'язків між Варшавою та Честоховою є ще одним важливим етапом у розвитку паломницького туризму. Запровадження прямих автобусних чи залізничних сполучень між цими містами значно полегшує мандрівку паломників і забезпечує зручність та доступність. Паломники мають можливість зручно та швидко дістатися до своєї цілі, використовуючи розширені транспортні зв'язки, що сприяють забезпеченню плавного та ефективного переміщення.

Розвиток паломницького туризму в Варшаві залежить від постійного розширення і покращення інфраструктури, надання якісних послуг та забезпечення зручних транспортних зв'язків. Ці фактори створюють сприятливі умови для зростання паломницького туризму та залучення більшої кількості паломників до Ясної Гори та інших релігійних святинь. Розвиток цього напрямку сприяє збереженню та поширенню духовної спадщини, а також сприяє розумінню та толерантності між різними релігіями та культурами.

Пішохідні паломництва до Ясної Гори не лише мають релігійне значення, але й сприяють здоровому способу життя та активному відпочинку. Прогулянка в природному середовищі має надзвичайно позитивний вплив на фізичне та психічне здоров'я людей. Піші маршрути дають можливість паломникам не лише зустріти духовне зарядження, але й краще пізнати країну, її культуру, природу та жителів.

Подорожуючи пішки до Ясної Гори, паломники можуть насолодитися прекрасними пейзажами та неповторною природою, які оточують їх. Це дозволяє їм насолодитися спокоєм та гармонією природи, одночасно зберігаючи духовну складову свого паломництва. Прогулянки у природі сприяють підвищенню фізичної активності, зміцненню м'язів та поліпшенню загального самопочуття [46].

Крім того, піші маршрути до Ясної Гори дають паломникам можливість ближче ознайомитися з місцевими пам'ятками, культурою та традиціями. Під час подорожі вони можуть спостерігати за архітектурними

шедеврами, відвідувати мальовничі міста та зустрічати місцевих жителів. Це не лише збагачує культурний досвід паломників, але й сприяє зростанню толерантності та взаєморозумінню між людьми різних національностей та віровчень. Зустрічі з різними культурами та спілкування з місцевими мешканцями допомагають паломникам розширити свій світогляд та розуміння інших людей.

Пішохідні паломництва до Ясної Гори поєднують духовність, здоровий спосіб життя та культурний досвід. Вони створюють незабутні враження, надають можливість побачити красу природи та історичні цінності, а також сприяють зростанню толерантності та розумінню між людьми. Пішохідні маршрути до Ясної Гори втілюють у собі злагоджене поєднання духовного, фізичного та культурного відпочинку для паломників з усього світу.

Розвиток паломницького туризму в Варшаві на основі пішохідних паломництв до Ясної Гори має великий потенціал і може стати ключовим напрямком розвитку туризму в столиці Польщі. Варшава, як столиця країни і культурний центр, привертає увагу мільйонів туристів з усього світу, і паломництво до Ясної Гори може бути чудовою можливістю поєднати духовність, культурну спадщину та природні красоти.

Одним з важливих аспектів розвитку цього напрямку є залучення учасників туристичного ринку, таких як готелі, туроператори та інші зацікавлені сторони. Співпраця з цими партнерами допоможе створити привабливі туристичні пакети, які будуть включати не лише паломництво до Ясної Гори, але й огляд Варшави та інших цікавих місць Польщі. Такі пакети можуть привернути широкий спектр паломників, які зацікавлені в духовному зростанні, культурному освітленні та знайомстві з історією країни.

Розвиток інфраструктури також є ключовим елементом успіху цього напрямку. Створення комфортних умов перебування для паломників є важливою задачею. Крім того, розширення транспортних зв'язків між Варшавою та Честоховою забезпечить зручність та доступність для паломників.

Такий розвиток паломницького туризму не тільки позитивно вплине на економіку регіону, але й сприятиме збереженню та відродженню релігійної та культурної спадщини. Варшава, як місто з багатою історією та культурою, може стати центром зближення різних віровчень та культур. Паломництво до Ясної Гори може сприяти розумінню та толерантності між людьми різних національностей та віровчень.

Розвиток паломницького туризму в Варшаві на основі пішохідних паломництв до Ясної Гори має великий потенціал. Варшава може привернути паломників з усього світу, які бажають поєднати духовність, культурну спадщину та природу. Залучення учасників туристичного ринку та створення привабливих туристичних пакетів, розвиток інфраструктури та забезпечення зручності та доступності для паломників - усе це сприятиме розширенню паломницького туризму в Варшаві та збагаченню культурного досвіду паломників.

У підсумку, розвиток варшавського паломницького туризму на основі пішохідних паломництв до Ясної Гори є перспективним та важливим напрямком для міста. Це дозволяє паломникам отримати незабутні духовні враження та наблизитися до Божої Матері, а також сприяє розвитку туризму та культурного обміну між народами. Варшава, як визначний центр духовності та культури, з радістю відчиняє свої двері для паломників і допомагає їм зробити свою подорож незабутньою та особливою.

Розвиток паломницького туризму до Ясної Гори несе в собі значний потенціал для міста Варшави. Це сприяє залученню паломників з усього світу, які бажають не лише зблизитися з духовними цінностями, але й пізнати культурне надбання та природні красоти міста. Варшава може стати місцем, де зустрічаються люди різних віровчень та культур, об'єднані бажанням отримати духовне зближення та поглибити свої знання.

Окрім того, розвиток паломницького туризму сприяє економічному зростанню міста та створенню нових робочих місць. Залучення учасників туристичного ринку, таких як готелі, ресторани, туроператори та інші

послуги, сприяє створенню комфортних умов перебування для паломників. Крім того, важливим є розвиток інфраструктури та забезпечення зручності та доступності транспортних зв'язків, що сприятиме збільшенню кількості паломників, що відвідують Варшаву.

Феномен піших паломництв у Польщі є важливим та перспективним напрямком розвитку туризму та духовної подорожі. Вони надають можливість паломникам знаходити духовну гармонію, зближуватися з Божою Матір'ю та відчувати її присутність. Крім того, піші паломництва сприяють розвитку туризму та культурного обміну між народами, збагачуючи всіх учасників цього чудового духовного досвіду. Польща, зі своїми багатими релігійними традиціями та природними красотами, стає місцем, де паломники можуть знайти спокій, внутрішню гармонію та незабутні враження від своєї подорожі.

Розвиток паломницького туризму в Варшаві, зокрема на основі пішохідних паломництв до Ясної Гори, є актуальним та перспективним напрямком. Варшава, як стартовий пункт, пропонує паломникам багатий культурний досвід та можливість відвідати численні історичні пам'ятки міста. Подорож до Ясної Гори включає в себе незабутні враження від природи та краси польських пейзажів, а також духовне зближення з релігійними святинями. Така форма паломництва сприяє розумінню, толерантності та культурному обміну між різними релігіями та культурами, підкреслюючи важливість паломництва як шляху до духовного зближення та особистісного зростання.

Таким чином, аналіз досвіду паломницького туризму в Польщі розкриває багатогранність історії паломництва та значення головних святинь цієї країни. Польща має довгу традицію прийому паломників і налічує багато визначних релігійних місць, які привертають увагу вітчизняних та іноземних паломників.

Історія паломництва в Польщі нараховує сотні років і переповнена важливими подіями та витокami релігійної традиції. Головні святині, такі як

Краківський Вавель, Ченстоховська Ясна Гора та багато інших, мають глибокі релігійні та культурні значення для польського народу.

Особливий акцент слід зробити на паломництві до Ясної Гори, яке набуло феноменального розвитку та популярності. Це місце привертає паломників з усього світу, особливо пішохідних паломників, які приходять сюди з різних куточків Польщі та сусідніх країн. Ясна Гора стала символом віри, надії та єдності для польського народу, а розвиток пішохідних паломництв став своєрідним феноменом в релігійному туризмі Польщі.

Аналіз досвіду паломницького туризму в Польщі надає нам важливі уроки та приклади для подальшого розвитку паломництва в Україні. Вивчення історії та феномену польського паломництва допомагає нам розуміти його значення, вплив та потенціал для релігійно-туристичної індустрії. Польща є надзвичайною прикладом успішної організації паломницького туризму та варта уваги для тих, хто прагне розвивати цей вид туризму в Україні.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ПОЛЬСЬКОГО ДОСВІДУ РОЗВИТКУ ПАЛОМНИЦЬКОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

3.1. Особливості використання польського досвіду паломницького туризму в Україні

Використання польського досвіду паломницького туризму в Україні має великий потенціал для розвитку цієї сфери і збагачення туристичного простору країни. Польща, з її багатовіковою традицією паломництва та наявністю визначних паломницьких місць, може послужити цінним джерелом натхнення та прикладом для України [5].

Застосування польського досвіду в Україні може включати наступне (див. рис. 3.1) [9]:

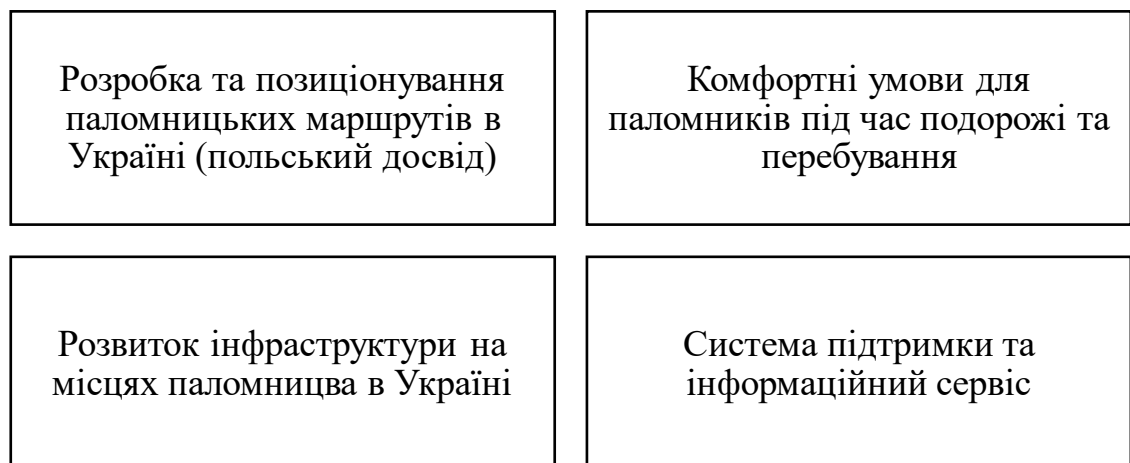

Рис. 3.1. Поради для покращення умов в Україні для паломницького туризму

Польський досвід може бути цінним джерелом інсайтів і рекомендацій, які допоможуть Україні покращити якість та привабливість паломницького туризму. Використання цього досвіду сприятиме залученню більшої кількості паломників з України та з-за кордону, а також сприятиме розвитку місцевих громад та економіки.

Однією з найважливіших особливостей польського досвіду є наявність

розвинутої мережі паломницьких маршрутів та інфраструктури, яка є справжнім скарбом для паломників (див. рис. 3.2). Ця мережа охоплює різноманітні місця паломництва, поєднуючи святині, церкви, монастирі, а також інші духовні об'єкти в єдину мережу зв'язаних маршрутів. Такий комплексний підхід не лише забезпечує зручність та доступність для паломників, але й сприяє збільшенню числа людей, які обирають паломництво в Польщі.

Покращення інфраструктури	Організація екскурсій та проведення релігійних обрядів і подій	Збереження та реставрація історичних об'єктів з великим релігійним значенням	Створення розширених мережі маршрутів
---------------------------	--	--	---------------------------------------

Рис. 3.2 – Польща та способи розвитку паломницького туризму

Україна може взяти на озброєння цей успішний польський підхід та розробити свою власну мережу паломницьких маршрутів, яка буде надихати та приваблювати паломників з усього світу. Для досягнення цієї мети необхідно ідентифікувати та об'єднати святі місця різних конфесій, які мають паломницький потенціал, в єдину мережу. Це створить унікальну можливість для паломників відвідати різні святилища та духовні центри, виконуючи свої релігійні зобов'язання та знаходячи духовне зближення.

Ключовим етапом в розвитку мережі паломницьких маршрутів є встановлення знаків, напрямкових показників та інформаційних точок на всій протязі маршрутів. Це допоможе паломникам орієнтуватися та зручно пересуватися вздовж святих шляхів. Крім того, необхідно розробити інфраструктуру, яка забезпечуватиме зручне проживання, харчування та відпочинок паломників під час їхніх подорожей. Це може включати гостьові будинки, готелі, ресторани, а також інші послуги, що сприятимуть комфортному перебуванню паломників на маршрутах [66].

Другою особливістю полягає у використанні інформаційних технологій та інтерактивних рішень для паломників. Польща успішно впроваджує

мобільні додатки, веб-сайти та електронні платформи, які надають паломникам доступ до інформації про святі місця, маршрути, розклади служб та інші корисні дані. Україна може впровадити подібні технології, що надаватимуть паломникам зручний доступ до актуальної інформації.

Одним з варіантів є розробка мобільних додатків з інтерактивними мапами та навігацією. Ці додатки допоможуть паломникам орієнтуватися на паломницьких маршрутах, вказуючи оптимальний шлях до святих місць, показуючи цікаві місця на маршруті та надаючи додаткові відомості про них. Вони можуть також містити функції, які дозволять паломникам залишати коментарі, рецензії та рекомендації для інших користувачів.

Подібні інтерактивні мапи та навігаційні системи можуть бути доступні також на веб-сайтах, які присвячені паломницьким маршрутам. Ці веб-сайти можуть містити детальну інформацію про кожен маршрут, його тривалість, складність та важливі пам'ятки, що знаходяться на ньому. Крім того, можуть бути надані фотографії та описи святих місць, що допоможуть паломникам краще зрозуміти їх значення та історію.

Для забезпечення зручного планування та організації паломницьких подорожей, можуть бути створені електронні платформи, де паломники зможуть зареєструватися на певний маршрут, обрати дату та отримати додаткову інформацію щодо перебування на ньому. Ці платформи можуть також забезпечувати можливість замовлення послуг, які паломники можуть потребувати під час своєї подорожі, таких як проживання, харчування, транспорт тощо.

Використання інформаційних технологій та розробка інтерактивних рішень для паломників українськими організаціями дозволить створити зручну та доступну систему, яка допоможе паломникам отримати необхідну інформацію, легко орієнтуватися на маршрутах та зручно організувати свої паломницькі подорожі [61].

Третя особливість полягає у співпраці між релігійними та туристичними організаціями. У Польщі існує ефективний діалог між цими

двома секторами, що сприяє розвитку паломницького туризму. Україна може встановити подібний механізм співпраці, що сприятиме обміну досвідом, ідеями та ресурсами між релігійними установами та туристичними організаціями. Ця співпраця дозволить залучити більше інвестицій та ресурсів для розвитку паломницького туризму в Україні, а також створить сприятливі умови для плідного діалогу та співробітництва між обома секторами.

Один зі способів забезпечити таку співпрацю полягає у проведенні спільних зустрічей, конференцій та семінарів, де представники релігійних та туристичних організацій зможуть обмінюватися своїм досвідом та найкращими практиками. Це дозволить залучити увагу до потенціалу паломницького туризму та знайти спільні шляхи його розвитку.

Крім того, важливо створити форуми та платформи для постійного спілкування і обміну ідеями між релігійними установами та туристичними організаціями. Ці платформи можуть включати веб-портали, електронні форуми, соціальні медіа групи та інші онлайн-інструменти, що дозволять зблизити ці два сектори і стимулювати активну співпрацю.

Крім обміну досвідом і ресурсами, важливо також сприяти спільним проектам та ініціативам. Релігійні установи та туристичні організації можуть спільно організовувати паломницькі заходи, релігійні фестивалі, виставки та інші події, що привернуть увагу як місцевих жителів, так і туристів. Такі спільні проекти сприятимуть просуванню паломницького туризму, підвищенню його привабливості та популярності.

Розвиток ефективної співпраці між релігійними та туристичними організаціями в Україні забезпечить створення сприятливого середовища для розвитку паломницького туризму, сприяючи залученню більшої кількості паломників, підвищенню інтересу до релігійних місць та стимулюванню економічного зростання у регіонах [60].

Четверта особливість полягає у розробці пакетів туристичних послуг для паломників. У Польщі цей підхід успішно використовується шляхом

пропозиції різноманітних туристичних пакетів, які включають не тільки відвідування святих місць, але й культурні, історичні та гастрономічні елементи. Україна може вивчити цей підхід та розробити аналогічні пакети для паломників, що задовольнятимуть різні інтереси та потреби паломників.

Одним із способів досягнення цього є поєднання паломництва з відвідуванням культурних та історичних пам'яток. Україна, багата на визначні історичні об'єкти та культурні наслідки, може створити туристичні маршрути, які включатимуть відвідування цих місць разом із паломництвом до святих місць. Такий підхід надасть паломникам можливість поглибити своє розуміння історії та культури України.

Крім того, гастрономічний аспект також може бути включений до паломницьких пакетів. Пропонування паломникам спробувати національну кухню, традиційні страви та місцеві делікатеси буде цікавим і приємним доповненням до їхнього досвіду. Можливість ознайомитися з місцевою кулінарією та відчутти смаки краю сприятиме глибшому зануренню паломників у місцеву культуру та створить незабутні враження [61].

Для успішної реалізації цих пакетів туристичних послуг важливо провести дослідження та аналіз інтересів та потреб паломників. Розробка різноманітних туристичних програм, що враховують різні паломницькі маршрути, типи об'єктів та інтереси паломників, допоможе залучити більше людей до паломницького туризму в Україні і зробити його більш привабливим та доступним.

Окрім того, українські міста та регіони можуть активно просувати себе як паломницькі центри, привертаючи увагу до своєї релігійної спадщини та культурних особливостей. Важливо використовувати маркетингові стратегії та засоби комунікації для позиціонування цих міст і регіонів як привабливих туристичних пунктів для паломників. Рекламні кампанії, участь у виставках та фестивалях туризму, а також співпраця з туристичними агентствами та туристичними операторами можуть допомогти залучити більше паломників.

Залучення професіоналів та експертів в галузі розвитку паломницького

туризму також може бути важливим кроком для успішної реалізації проектів. Експерти з туризму, історії, культурології та інших суміжних галузей можуть надати цінні поради та підтримку у розробці стратегій просування, плануванні маршрутів, створенні туристичних продуктів та покращенні інфраструктури. Їхні знання та досвід сприятимуть створенню якісних та привабливих паломницьких послуг, а також підвищенню рівня задоволення паломників.

Розробка та впровадження навчальних програм та курсів з паломницького туризму для місцевих жителів, туристичних працівників та молоді також має велике значення. Підвищення свідомості про потенціал та переваги паломницького туризму може стимулювати місцеве населення до активної участі у розвитку та просуванні цієї сфери [58].

Паломницький туризм в Україні є потенційно прибутковим напрямком туристичної індустрії. Для його успішного розвитку, рекомендується враховувати наступні аспекти (див. рис. 3.3):

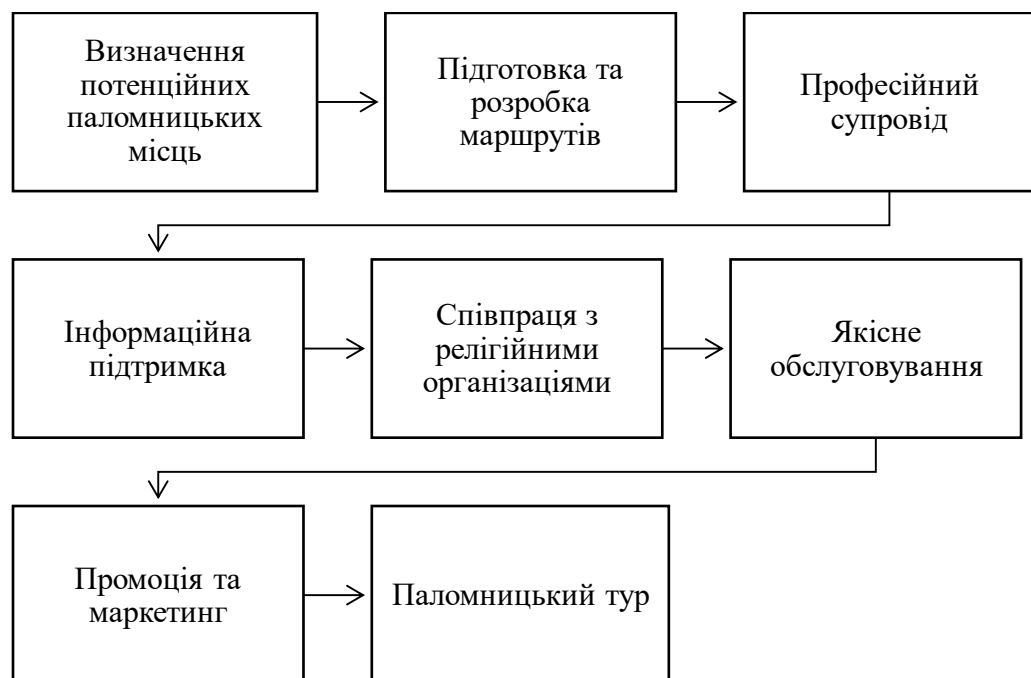

Рис. 3.3 – Послідовні складові успішного паломницького туру

1. **Визначення потенційних паломницьких місць:** Україна має багату релігійну спадщину, яка приваблює паломників з усього світу.

Важливо визначити ключові паломницькі об'єкти, такі як монастирі, церкви, місця чудес, святині та інші релігійні місця, які можуть зацікавити паломників.

2. Підготовка та розробка маршрутів: Розробка привабливих та зручних маршрутів є ключовим етапом розвитку паломницького туризму. Враховуйте локацію, зручність доступу, безпеку маршруту та наявність необхідних інфраструктурних об'єктів (готелі, ресторани, транспорт тощо) для забезпечення комфорту та задоволення паломників.

3. Професійний супровід: Забезпечення кваліфікованого супроводу та інформаційної підтримки паломників важливо для створення належного враження від подорожі. Використовуйте послуги професійних гідів, які мають знання про релігійну історію та культуру України.

4. Інформаційна підтримка: Розробка інформаційних матеріалів, брошур, веб-сайтів та мобільних додатків, які містять історичну, релігійну та культурну інформацію про паломницькі місця, маршрути, традиції та обряди, є важливим елементом привертання та підтримки інтересу паломників.

5. Співпраця з релігійними організаціями: Встановлення співпраці з релігійними установами та організаціями допоможе залучити додаткові ресурси, експертні знання та підтримку для розвитку паломницького туризму. Партнерство з церковними лідерами та організаторами паломницьких заходів може сприяти привабливості вашого туру.

6. Промоція та маркетинг: Ефективна промоція та маркетингові зусилля допоможуть залучити увагу потенційних паломників. Використовуйте соціальні медіа, рекламу, участь у туристичних виставках та інші канали для розповсюдження інформації про ваш паломницький тур.

7. Якісне обслуговування: Необхідно забезпечити високу якість обслуговування паломників на кожному етапі туру. Від доброзичливого персоналу до комфортних умов перебування, усі аспекти мають бути належним чином організовані для забезпечення задоволення паломників [65].

Розвиток паломницького туризму в Україні може стати важливим

фактором для привертання туристів з релігійною та духовною метою. І використання польського досвіду паломницького туризму в Україні має великий потенціал для розвитку цієї сфери та збагачення туристичного простору країни. Особливості польського досвіду, такі як мережа паломницьких маршрутів, використання інформаційних технологій, співпраця між релігійними та туристичними організаціями та розробка пакетів туристичних послуг, можуть стати основою для створення ефективних механізмів підтримки та розвитку паломницького туризму в Україні. Це відкриє нові можливості для туристів і сприятиме зростанню числа паломників, які відвідують Україну з релігійною та духовною метою.

3.2. Розробка паломницького туру в Україну

Україна, як прибаблива та потенційна країна для паломницького туризму, має багато привабливих особливостей, які привертають увагу паломників з усього світу. З її багатою релігійною спадщиною, культурними традиціями та історичними пам'ятками, Україна стає місцем, де духовність та подорож об'єднуються в неповторний досвід.

Перше, що робить Україну прибабливою для паломників, це її різноманітна релігійна спадщина. Країна є домом для різних релігійних спільнот, включаючи православ'я, католицизм, греко-католицизм, юдаїзм та іслам. Україна має безліч святинь, храмів, монастирів та місць паломництва, які мають велике значення для вірян. Тут можна знайти такі видатні місця, як Києво-Печерська Лавра, Софія Київська, Почаївська Лавра, а також багато інших святинь, які притягують паломників своєю духовністю та сакральністю [64].

Крім релігійної спадщини, Україна також славиться своєю багатошаровою культурою. Це культура, що охоплює музику, народні обряди, художній ремесло та кулінарію. Відвідування України дає паломникам унікальну можливість зануритися в традиції, звичаї та

мистецтво, пов'язані з релігійними святами та подіями. Можна відчутися вібрацію національних танців, насолодитися народною музикою та спробувати смачні страви, що вражають своїм смаком та унікальністю.

Країна також приваблює паломників своєю природною красою та мальовничими ландшафтами. Гори Карпати, розкинувшись на заході країни, запрошують до себе зеленими хребтами, кришталевиими озерами та живописними водоспадами. Чорне та Азовське моря пропонують відпочинок на пляжах та можливість відвідати місця, пов'язані з духовністю та релігією.

Водночас, українські міста та регіони мають потенціал активно просувати себе як паломницькі центри. Вони можуть залучати увагу до своєї релігійної спадщини та культурних особливостей. Залучення професіоналів та експертів в галузі розвитку паломницького туризму також є важливим кроком для успішної реалізації проектів. Використання цих можливостей допомагає розробити цікаві та унікальні паломницькі тури, які задовольняють різні інтереси та потреби паломників [62].

Розробка паломницького туру в Україну має великий потенціал для розвитку цієї сфери та збагачення туристичного простору країни. Особливості українського досвіду, такі як розмаїтість релігійних святинь, багатшарова культура, природна краса та гостинність місцевих жителів, створюють чудові умови для розширення паломницького туризму. Це відкриває нові можливості для туристів і сприяє зростанню числа паломників, які відвідують Україну з релігійною та духовною метою. Розробка цілеспрямованих та вдумливих паломницьких турів в Україні допоможе розкрити потенціал цієї країни як важливого центру духовного туризму [57].

Розробка паломницького туру вимагає ретельного планування, організаційних зусиль та глибокого дослідження релігійної спадщини та культурних особливостей країни. Нижче наведено кілька кроків, які можуть бути корисними при розробці такого туру:

1. Визначення мети туру: Спочатку необхідно установити

конкретну мету туру. Це може бути зосередження на певному релігійному об'єкті, святині або тематиці, яку бажаєте включити до програми. Наприклад, це може бути паломництво до Почаївської Лаври, Києво-Печерської Лаври або інших видатних місць релігійного значення.

2. Дослідження релігійної спадщини: Проведіть детальне дослідження про релігійні об'єкти та святині, які ви плануєте включити до туру. Ознайомтесь з їх історією, релігійними обрядами, культурними традиціями та значенням для вірян. Це допоможе вам зрозуміти контекст і важливість кожного місця.

3. Розробка маршруту: На основі вашого дослідження складіть детальний маршрут туру, який включатиме відвідування релігійних об'єктів та святинь. Плануйте час на кожне місце, враховуючи релігійні обряди, екскурсії та можливості для вільного часу.

4. Організація послуг: Визначте необхідні послуги для паломників, такі як транспорт, проживання, харчування та перекладачі, якщо необхідно. Забезпечте комфортні умови для учасників туру та враховуйте їхні особливі потреби.

5. Взаємодія з місцевими організаціями: Зверніться до місцевих релігійних та туристичних організацій для співпраці та підтримки. Вони можуть надати вам додаткову інформацію, рекомендації та допомогу у реалізації туру.

6. Промоція туру: Розробіть стратегію промоції вашого паломницького туру. Використовуйте різні канали комунікації, такі як веб-сайти, соціальні медіа, туристичні брошури та інші рекламні матеріали, щоб привернути увагу до вашої програми.

7. Забезпечення якості: Постійно контролюйте якість надання послуг та отримуйте відгуки від паломників. Звертайте увагу на їхні потреби та вподобання, щоб покращувати програму та забезпечувати задоволення учасників [48].

Розробка паломницького туру в Україну вимагає великої

відповідальності та зосередженості на деталях. Враховуючи релігійну спадщину, культурні особливості та потреби паломників, ви зможете створити незабутній тур, що дозволить їм зануритись у духовний світ та багатство Української релігійної та культурної спадщини.

Розробка паломницького туру «Духовні скарби України»

Тривалість: 7 днів

Маршрут: Київ - Львів - Острог - Чернігів – Київ (додаток Б).

Програма паломницького туру

день	маршрут	програма
1	Прибуття до Києва	<ul style="list-style-type: none"> – зустріч з групою туристів у Києві; – трансфер до готелю та реєстрація; – орієнтаційна екскурсія по центральній частині міста;
2	Київ – Києво-Печерська Лавра	<ul style="list-style-type: none"> – сніданок у готелі; – екскурсія до Києво-Печерської лаври, включаючи огляд церкви, монастирських печер та музейних експозицій; – обід в традиційному українському ресторані; – вільний час для самостійних прогулянок по Києву;
3	Київ - Львів	<ul style="list-style-type: none"> – сніданок у готелі; – трансфер до аеропорту та перельот до Львова; – заселення в готель у Львові; – екскурсія до Успенського собору та старого міста Львова; – вечеря в традиційному львівському ресторані;
4	Львів - Острог	<ul style="list-style-type: none"> – сніданок у готелі; – трансфер до Острога; – екскурсія до острозької академії та огляд її історичних пам'яток; – обід у місцевому кафе; – повернення до Львова;
5	Львів	<ul style="list-style-type: none"> – сніданок у готелі; – екскурсія до храму святого Андрія, гарнізонного храму святих апостолів Петра і Павла та інших православних храмів; – обід в місцевому ресторані;
6	Львів - Київ	<ul style="list-style-type: none"> – сніданок у готелі; – трансфер до аеропорту та перельот до Києва;

		<ul style="list-style-type: none"> – заселення в готель у Києві; – відвідування історичних та культурних пам'яток Києва; – вечеря в ресторані з національною кухнею;
7	Київ - Завершення туру	<ul style="list-style-type: none"> – сніданок у готелі; – вільний час для покупок або додаткових екскурсій; – виїзд до аеропорту або залізничного вокзалу для повернення до рідного міста;

Тур «Духовні скарби України» включає різноманітні послуги та елементи, які розраховані на зручність туристів. Нижче наведено загальний перелік того, що входить у вартість туру і що не входить:

Вартість туру включає (див. Додаток В):

- проживання;
- транспорт;
- сніданки;
- трансфери;
- особистий супровід;
- вхідні квитки;
- медичне страхування.

Вартість туру не включає:

- особливі витрати;
- додаткові екскурсії та харчування;
- інші опції, що не прописані в програмі.

Тур «Духовні скарби України» пропонує учасникам можливість побачити й дослідити найважливіші релігійні та культурні місця України. Від Києва, де розташована визначна Києво-Печерська Лавра, до Львова з його католицькою спадщиною, та Острога та Чернігова, де збереглася багата православна традиція, цей тур дозволить паломникам насолодитися багатством духовних скарбів України. Завдяки професійним екскурсоводам та комфортабельному транспорту, учасники туру зможуть глибше

зануритися у релігійну атмосферу та дізнатися багато цікавого про історію, культуру та вірування України.

Тур «Духовні скарби України» розрахований на широкий спектр паломників та туристів, які проявляють інтерес до релігійної спадщини та культурних цінностей України. Цей тур може бути привабливим для таких груп людей:

Релігійні паломники: Тур пропонує відвідування найважливіших православних та католицьких святилищ України, де паломники можуть знайти духовну науку, здійснити молитву та освячення. Такі паломники можуть бути представниками різних християнських конфесій, які мають інтерес до відвідування святих місць України.

Культурні туристи: Тур також зацікавить людей, які цікавляться історією, мистецтвом та культурою. Він пропонує огляд визначних архітектурних споруд, монастирів, університетів та інших історичних місць, які мають велике значення для української культурної спадщини.

Туристи, які шукають гармонію та спокій: Цей тур може бути привабливим для тих, хто прагне знайти спокій, зосередження та гармонію. Відвідування монастирів, монастирських печер та інших святинь може створити особливу атмосферу, де люди можуть відпочити, знайти душевний спокій та зарядитися позитивною енергією.

Туристи, які цікавляться культурним та гастрономічним досвідом: Тур пропонує відвідування різноманітних ресторанів, де можна скуштувати традиційну українську кухню та львівські солодощі. Він також включає прогулянки по старих вуличках міста, де туристи можуть відчувати атмосферу старовинного Львова.

Тур «Духовні скарби України» розрахований на широке коло туристів, які цікавляться релігійною спадщиною, культурою, історією та гастрономією України. Він надає можливість відвідати найзначніші релігійні об'єкти та познайомитися з багатою культурною спадщиною країни.

Таким чином, використання польського досвіду розвитку

паломницького туризму в Україні має значний потенціал для подальшого розвитку цієї галузі. Особливості польського досвіду можуть бути використані як цінний джерело знань і ідей для вдосконалення паломницького туризму в Україні [58].

Однією з головних особливостей використання польського досвіду є адаптація його до українських реалій та особливостей. Україна має свою унікальну релігійну спадщину та історію, які можуть бути використані для створення унікальних паломницьких маршрутів. Наявність численних святинь, монастирів та історичних об'єктів у різних регіонах України створює великий потенціал для розвитку паломницького туризму.

Розробка паломницького туру в Україну вимагає комплексного підходу. Важливо враховувати історичну та культурну спадщину країни, вибрати найбільш значимі святині та місця паломництва. Планування маршруту повинно бути зорієнтоване на задоволення потреб паломників, забезпечуючи зручний транспорт, комфортне проживання та належний рівень обслуговування.

Окрім цього, розробка паломницького туру в Україну передбачає активну промоцію та маркетингові заходи для залучення паломників. Необхідно інформувати потенційних туристів про унікальність та цінність українських паломницьких маршрутів, привертати їх увагу до культурної спадщини та духовних цінностей України.

Розвиток паломницького туризму в Україні, з урахуванням польського досвіду, може сприяти не лише залученню туристів, але й зміцненню релігійної свідомості та культурного обміну між країнами. Завдяки правильній стратегії розвитку та ретельній підготовці, паломницький туризм в Україні може стати однією з ключових галузей туристичного сектора, сприяючи економічному зростанню та підвищенню престижу країни.

ВИСНОВКИ

У даному дослідженні було проведено аналіз паломницького туризму з фокусом на польський досвід і перспективи його використання в Україні.

1. Охарактеризовано теоретичні основи паломницького туризму, його поняття та значення. Було проведено дослідження паломництва в різних зрозуміти його культурну, соціальну та релігійну значимість. Також було розглянуто історію паломництва та головні святині в Польщі, що дозволило зробити аналіз досвіду паломницького туризму в цій країні. Досліджено розвиток та феномен пішохідних паломництв на Ясну Гору в Польщі, що підкреслило значення паломницького туризму як важливої складової культурного та релігійного життя країни.

2. Виявлено, що паломницький туризм є важливим аспектом культурної і релігійної спадщини не лише в Польщі, але й у різних регіонах світу. Вивчення паломництва в інших релігіях світу дозволило зрозуміти його універсальність та значення для віруючих. Аналіз досвіду паломництва в Польщі підкреслив його вагомий вплив на розвиток туризму та пізнання культурних та релігійних цінностей. Крім того, феномен пішохідних паломництв на Ясну Гору в Польщі демонструє потужний потенціал релігійного туризму, зокрема у контексті формування своїх власних паломницьких турів. Ці виявлення надають підстави для подальшого дослідження та використання польського досвіду розвитку паломницького туризму в Україні та інших країнах, а також сприяють розумінню значення цього виду туризму у збереженні культурної спадщини та налагодженні міжнаціонального та міжрелігійного діалогу.

3. Досліджено паломницький туризм як важливий аспект культурно-релігійної сфери. Було проаналізовано поняття та значення паломницького туризму, а також вивчено його поширення і особливості в інших релігіях світу. Досліджено історію паломництва та головні святині в Польщі, а також детально розглянуто розвиток та феномен пішохідних

паломництв на Ясну Гору. Це дослідження розширило наше розуміння паломницького туризму, його значення і впливу на культурну та релігійну сфери, а також надало інформацію про конкретний досвід розвитку паломницького туризму в Польщі. Здобуті результати відкривають широкі перспективи для використання польського досвіду в розвитку паломницького туризму в Україні та інших країнах, а також сприяють подальшому вдосконаленню паломницьких турів і збільшенню ролі цього виду туризму у збереженні культурної спадщини та релігійного діалогу.

4. Було виявлено деякі проблеми, пов'язані з паломницьким туризмом в Україні. По-перше, існує недостатня розвинутість інфраструктури, такої як готелі, транспортні засоби та інші послуги, які є необхідними для забезпечення комфортного перебування паломників. Це обмежує можливості розвитку паломницького туризму в країні. По-друге, виявлено недостатню усвідомленість значення паломництва як культурного і релігійного явища серед широкої громадськості. Відсутність підтримки з боку влади, туристичних організацій і громадськості утруднює розвиток та збереження паломницьких місць.

5. Запропоновано кілька шляхів розвитку паломницького туризму в Україні. Це включає поліпшення інфраструктури для паломників, забезпечення комфорту та доступності до паломницьких місць. Також важливо проводити інформаційні кампанії для підвищення усвідомлення громадськістю значення паломницького туризму. Співпраця з релігійними та туристичними організаціями також є ключовим аспектом розвитку цієї сфери. Реалізація запропонованих заходів сприятиме розвитку паломницького туризму в Україні, покращенню туристичної індустрії та залученню більшої кількості паломників.

6. Запропоновано створення нового паломницького туризму, спрямованого на відродження та розвиток паломницьких маршрутів та святинь в Україні.

PIERELIK POSILANЬ

1. Baranowski, M. Pielgrzymowanie w religiach świata. *Toruńskie Studia Międzykulturowe*. 2019. Вып. 5. С. 115-126.
2. Bator, R. Pielgrzymowanie w religiach świata. *Studia Religiosa*. 2016. Вып. 49. С. 115-126.
3. Bielawski, M. Pielgrzymowanie na Jasną Górę w ujęciu socjologicznym. *Studia Socjologiczne*. 2017. Вып. 4. С. 139-160.
4. Bielecka, M. Pielgrzymowanie w religiach świata. *Wokół Świata*. 2017. Вып. 3. С. 7-20.
5. Chodanionek, M. Polski turystyczny produkt pielgrzymkowy na Ukrainie - problematyka i perspektywy rozwoju. *Folia Turistica*. 2018. Вып. 49. С. 39-56.
6. Czapiewski, K. Pielgrzymki jako forma turystyki religijnej i jej znaczenie dla lokalnego rozwoju turystycznego na przykładzie województwa łódzkiego. *Studia i Materiały «Miscellanea Oeconomicae»*. 2016. Вып. 20. С. 255-264.
7. Czarniecki, J. (2009). Pielgrzymowanie jako forma turystyki religijnej w Polsce. *Studia i Materiały Polskiego Stowarzyszenia Zarządzania Wiedzą*. 2009. Вып. 2. С. 68-78.
8. Daszkiewicz, M. Pielgrzymowanie w religiach świata. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis, Studia Theologica*. 2016. Вып. 13. С. 19-35.
9. Demydenko, C., Zakhozha, N. Religious and pilgrimage tourism in Ukraine: Challenges and prospectС. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Geography*. 2019. Вып. 4. С. 44-49.
10. Dobrowolska, A. Piesze pielgrzymki do Częstochowy w aspekcie religijnym i turystycznym. *Turystyka Kulturowa*. 2018. Вып. 32. С. 39-53.
11. Domańska, A. Turystyka religijna w Polsce: analiza potencjału rozwojowego i perspektyw. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*. 2017. Вып. 482. С. 94-106.

12. Dubrowolski, T. Pielgrzymowanie w innych religiach świata. *Biuletyn Polonistyczny*. 2016. Вып. 65. С. 101-116.
13. Gajowniczek, W. Pielgrzymowanie piesze do Sanktuarium na Jasnej Górze. *Roczniki Nauk Społecznych*. 2018. Вып. 46. С. 47-66.
14. Gorniak-Kocikowska, K. Pielgrzymowanie w innych religiach. *Studia Religiologica*. 2019. Вып. 52. С. 183-196.
15. Hervik, C. Return to sender: Pilgrimage as reclamation of identity and home. *Anthropology and Humanism*. 2012. Вып. 37. С. 76-89.
16. Jendryczko, J. Pielgrzymowanie w Polsce: historia i współczesność. *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej*. 2016. Вып. 64. С. 291-311.
17. Kaczor, K. Pielgrzymowanie na Jasną Górę. *Przegląd Religioznawczy*. 2016. Вып. 4. С. 299-317.
18. Kadłubek, M. Pielgrzymowanie w innych religiach. *Roczniki Naukowe Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Lądowych im. gen. Tadeusza Kościuszki*. 2018. Вып. 2. С. 134-150.
19. Kurek, W., Bula, J. The phenomenon of religious tourism in Ukraine. *Folia Turistica*. 2018. Вып. 50. С. 71-93.
20. Mishra, M. Pilgrimage as a Religious Phenomenon: A Comparative Study of Hinduism, Buddhism, Christianity, and Islam. *International Journal of Research and Analytical Review*. 2019. Вып. 6. С. 524-533.
21. Nienartowicz, M. Pilgrimage routes in Ukraine—an opportunity for tourism development. *Miscellanea Geographica*. 2017. Вып. 21. С. 130-136.
22. Pawłowska, J. Pielgrzymowanie w hinduizmie, buddyzmie i islamie. *Roczniki Nauk Społecznych*. 2017. Вып. 5. С. 49-65.
23. Pędziwiatr, K. Pielgrzymowanie do najważniejszych sanktuariów w Polsce. *Studia Religiologica*. 2018. Вып. 51. С. 117-134.
24. Shinde, K., Jadhav, C. Pilgrimage: A Comparative Study of Hinduism, Buddhism, Christianity, and Islam. *Journal of Religion and Society*. 2020. Вып. 22. С. 44-56.
25. Shkurupii, Y., Vorona, V., Slobodyanik, O. Development of religious

and pilgrimage tourism in Ukraine: Problems and prospectC. *European Journal of Sustainable Development*. 2018. Вып. 7. С. 253-262.

26. Singh, A. Pilgrimage in Other Religions: A Comparative Study. *The International Journal of Humanities & Social StudieC*. 2018. Вып. 6. С. 202-207.

27. Slobodyanik, O., Zaitseva, N., Kolodii, M. The development of religious tourism in Ukraine: Case study of the Golden Horseshoe pilgrimage route. *GeoJournal of Tourism and GeositeC*. 2021. Вып. 33. С. 194-207.

28. Smith, V. L. Rethinking pilgrimages: Pilgrimage as a liminal experience. *Tourist StudieC*. 2012. Вып. 12. С. 115-134.

29. Sobiecki, J. Pielgrzymowanie jako forma turystyki religijnej. *Współczesne Problemy Ekonomiczne*. 2009. Вып. 4. С. 142-148.

30. Sroczyńska-Walczak, E. Pielgrzymowanie w Polsce: współczesność i tradycja. *Sztuka i Dokumentacja*. 2018. Вып. 22. С. 83-96.

31. Stasiak, A. Pielgrzymowanie jako forma turystyki religijnej w Polsce. *Turystyka Kulturowa*. 2015. Вып. 19. С. 65-78.

32. Szromek, A. R., Wojciechowski, M. Pielgrzymowanie jako fenomen turystyki religijnej. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, sectio K*. 2017. Вып. 31. С. 343-351.

33. Timothy, D. J., Olsen, D. H. Tourism, religion and pilgrimage in Jerusalem. *Routledge*. 2016. Вып. 4. С. 12-23

34. Turner, V., Turner, E. Image and pilgrimage in Christian culture: Anthropological perspectiveC. *Columbia University PresC*. 2019. Вып. 67. С. 36-48.

35. Vorona, V., Slobodyanik, O., & Pysarenko, Y. Religious and pilgrimage tourism in Ukraine: Current state and development prospectC. *European Journal of Sustainable Development*. 2020. Вып. 9. С. 374-384.

36. Warpechowski, M. Pielgrzymowanie w kontekście religijnym. *Rocznik Teologii Katolickiej*. 2017. Вып. 16. С. 73-86.

37. Wojtyna, M. Znaczenie i rola pielgrzymek jako formy turystyki religijnej. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Ekonomiczne Problemy*

Turystykio. 2021. Вип. 47. С. 193-207.

38. Zawadzki, W. Pielgrzymki do polskich sanktuariów: zarys historyczny. *Materiały Religioznawcz.* 2017. Вип. 29. С. 225-237.

39. Білоус, Л. П., Зінченко, Л. В. Паломницький туризм в Україні: стан та перспективи розвитку. *Вісник Львівського університету туризму і краєзнавства*. 2019. Вип. 24. С. 84-96.

40. Білоус, О. Феномен пішохідних паломництв на Ясну Гору. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Культурологія. Філософія. Релігієзнавство*. 2019. Вип. 34. С. 11-17.

41. Бойко, І. Історія паломництва в Польщі. *Історичні записки*. 2018. Вип. 31. С. 105-118.

42. Бондар, В. Польський досвід паломницького туризму: особливості та перспективи застосування в Україні. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Географія*. 2018. Вип. 1. С. 44-48.

43. Бондаренко, О. В. Паломницький туризм в Україні: проблеми розвитку та перспективи. *Туризм і регіональний розвиток*. 2018. Вип. 21. С. 68-74.

44. Була, І. Паломництво в інших релігіях світу: ритуали та значення. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2019. Вип. 1. С. 61-68.

45. Верещака, О. Паломництво в інших релігіях світу: культурні аспекти. *Культурологічний вісник*. 2018. Вип. 2. С. 132-137.

46. Вовченко, О. Паломництво на Ясну Гору: історичні коріння та сучасні тренди. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Релігієзнавство*. 2020. Вип. 45. С. 64-75.

47. Возницька, М. І. Розвиток паломницького туризму в Україні: особливості, тенденції, перспективи. *Вісник Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Географія*. 2019. Вип. 26. С. 241-246.

48. Волков, Є. В., Сорочан, Н. М. Паломницький туризм як елемент

туристичного руху в Україні. Молодий вчений. 2017. Вип. 9. С. 612-616.

49. Заблоцький, М. Пішохідні паломництва на Ясну Гору: історія, сучасність, феномен. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Культурологія. Філософія. Релігієзнавство*. 2017. Вип. 28. С. 62-69.

50. Ісакова, І. Святині Польщі: історія та релігійна практика. *Релігієзнавчий вісник*. 2019. Вип. 1. С. 63-76.

51. Карташова, О. О. Паломництво як сучасний туристичний феномен України. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2016. Вип. 2. С. 79-85.

52. Корж, Р. Паломництво на Ясну Гору: традиції та сучасність. *Український релігієзнавчий періодичний онлайн-журнал*. 2021. Вип. 6. С. 38-45.

53. Кропивницька, Л. Паломництво в інших релігіях світу: практики та символіка. *Релігійні дослідження*. 2020. Вип. 1. С. 87-97.

54. Левицька, О. Паломництво в інших релігіях світу: специфіка та значення. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Релігієзнавство*. 2017. Вип. 40. С. 34-41.

55. Мартинович, О. Історичні аспекти паломництва в Польщі. *Релігійні студії*. 2020. Вип. 2. С. 64-73.

56. Мартинюк, О. В., Маслова, М. В. Паломницький туризм як напрям розвитку сільського туризму в Україні. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2018. Вип. 77. С. 112-116.

57. Маслова, М. В., Мартинюк, О. В. Проблеми та перспективи розвитку паломницького туризму в Україні. *Географія та туризм*. 2020. Вип. 39. С. 107-115.

58. Мацура, В., Колосов, Л. Польський досвід розвитку паломницького туризму як приклад для України. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Економічна»*. 2017. Вип. 3. С. 76-82.

59. Михайленко, М. Паломництво в інших релігіях світу: місце, ритуали, символіка. *Актуальні проблеми релігієзнавства*. 2020. Вип. 2. С. 45-54.
60. Морозова, І. Польський досвід паломницького туризму: особливості та перспективи застосування в Україні. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2019. Вип. 1. С. 66-68.
61. Пацук, А. І. Паломницький туризм в Україні: особливості розвитку. *Географічний вісник*. 2018. Вип. 3. С. 32-41.
62. Семчук, О. О., Мокляк, В. В. Аналіз основних факторів розвитку паломницького туризму в Україні. *Молодий вчений*. 2017. Вип. 7. С. 197-199.
63. Сірко, Л. Феномен пішохідних паломництв на Ясну Гору: релігійно-культурний аспект. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Соціологія. Гуманітарні науки. 2019. Вип. 931. С. 123-130.
64. Соколова, Н. М., Мороз, В. М. Паломницький туризм в Україні як напрям розвитку національної туристичної галузі. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія: Геологія, географія, екологія. 2020. Вип. 47. С. 51-58.
65. Федорова, І. І., Клименко, Т. В. Розвиток паломницького туризму в Україні: проблеми та перспективи. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв*. 2016. Вип. 2. С. 88-93.
66. Хантовська, О. М. Формування конкурентоспроможних маршрутів паломницького туризму в Україні. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2018. Вип. 2. С. 242-253.
67. Шевчук, Н. Головні святині Польщі: історія та значення. *Сучасні проблеми релігієзнавства*. 2019. Вип. 7. С. 32-48.
68. Передерій О. Г. Сталий розвиток еконапряму в бізнесі туристичних підприємств регіону за рахунок діджиталізації. *Екологічна безпека держави* : тези доповідей Всеукраїнського круглого столу, м. Київ, 16 вересня 2021 року. С. 109–113.

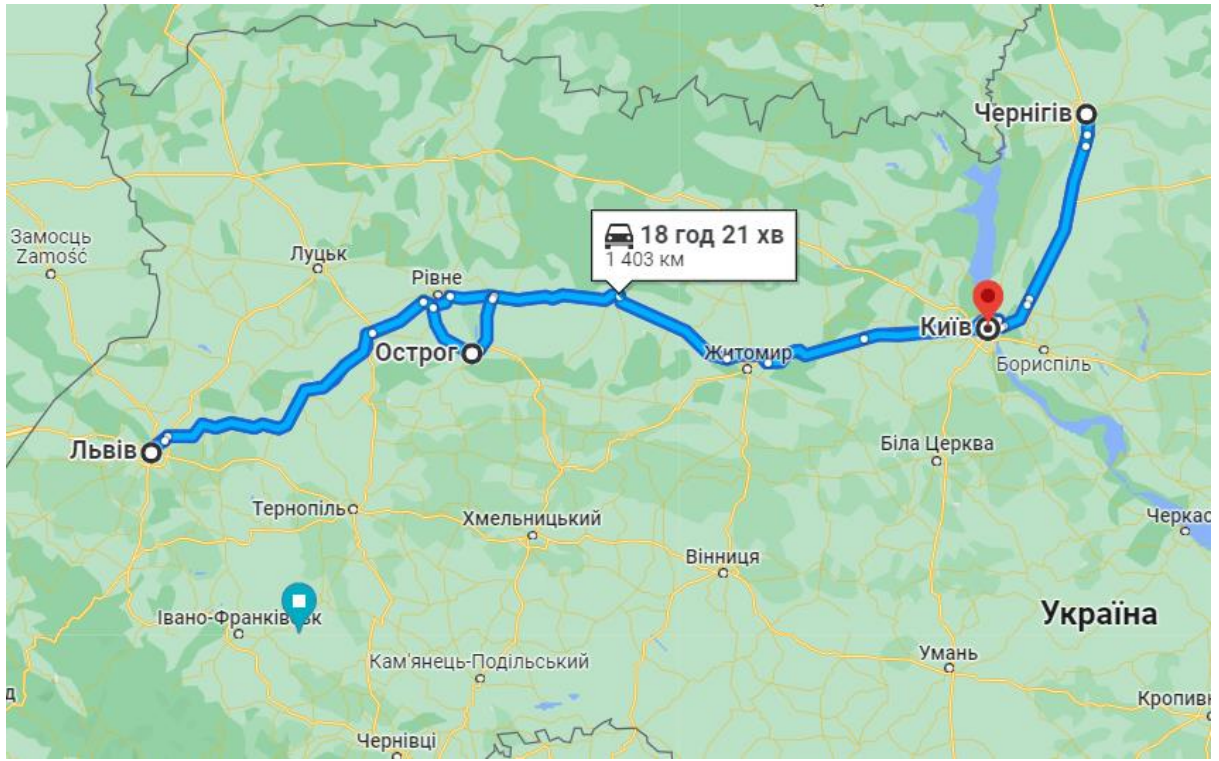
ДОДАТКИ

Додаток А

Агентство/ Група	Опис	Пакети турів	Ціна (в євро)
Sacred Journeys	Спеціалізується на паломництвах до святих місць різних релігій. Надає підтримку паломникам та забезпечує зручне та комфортне перебування.	1. Тур до Святого Міста: включає відвідування Єрусалиму, Віфлеєма та Назарету. 2. Паломництво до Ватикану: включає аудієнцію з Папою Франциском та огляд Сикстинської капели.	1500
Heavenly Pilgrimages	Спеціалізується на християнських паломництвах до місць з історичним та релігійним значенням. Пропонує духовні ретрити та супровідних священиків.	1. Тур до Святої Землі: включає відвідування Єрусалиму, Віфлеєма, Назарету та Галилеї. 2. Паломництво до Лурду: включає відвідування святого джерела та участь у процесійних службах.	1800
Zen Pilgrims	Спеціалізується на буддистських та хіндуїстських паломництвах до святих місць в Східній Азії та Індії. Пропонує медитаційні практики та духовні заняття.	1. Тур до Ват Арун у Бангкоку: включає медитаційні сесії та відвідування храму Ват Арун. 2. Паломництво до Варанасі: включає ритуали на березі ріки Ганг та медитаційні заняття у монастирях.	1200
Pilgrimage Adventures	Спеціалізується на міжконтинентальних паломництвах до різних релігійних святинь по всьому світу. Пропонує індивідуальні та групові тури.	1. Тур "Від Мекки до Храму Бірманського Будди": включає відвідування Мекки, Медіни, Лхаси та Янгону. 2. Паломництво "Від Святого Петра до Шрінатхдвари": включає відвідування Ватикану, Храму Кішки та священної гори Аруначала.	2500
Holy Pilgrimages	Спеціалізується на католицьких паломництвах до святих місць Польщі. Пропонує супровід знаючих гідів та духовні заняття.	1. Тур до Ясної Гури: включає відвідування монастиря та участь у святих обрядах. 2. Паломництво до Ченстохови: включає відвідування Ясної Гори та обід з монахами.	500
Divine Tours	Спеціалізується на різних релігійних паломництвах по Польщі, включаючи католицькі, православні та єврейські святині. Пропонує індивідуальні та групові тури.	1. Тур "Католицька спадщина": включає відвідування Вавеля, Ясної Гури та Ченстохови. 2. Паломництво "В пошуках східнослов'янської духовності": включає відвідування Львова, Почаїву та Белза.	800
Sacred Journeys	Спеціалізується на міжконфесійних паломництвах до різних релігійних місць Польщі, включаючи католицькі, православні та ісламські святині. Пропонує групові тури з відповідними перекладачами.	1. Тур "Шляхами мультикультурної Польщі": включає відвідування Кракова, Варшави та Белостока. 2. Паломництво "Святині різних віровизнань": включає відвідування Ясної Гури, Почаєва та Вижниці.	1200

ДОДАТОК Б

Маршрут паломницького туру «Духовні скарби України»

Додаток В

Розрахунок вартості паломницького туру «Духовні скарби України»

Проживання:

Проживання в стандартному двомісному номері з 2 односпальними ліжками
+ сніданок, грн

Місто	Готель	Кількість ночей	Ціна за номер	Ціна за особу
Київ	ibis Kyiv City Center	3	4450	2225
Львів	ibis Lviv Center	2	3030	1515
Чернігів	Hotel Prydesnyansky	1	1170	585

Транспорт:

Міста	Вид транспорту	Ціна, грн
Київ - Львів	літак	980
Львів - Київ	літак	1100

Трансфери:

Міста	Вид транспорту	Ціна за особу
Львів - Острог	мікроавтобус	220
Острог-Львів	мікроавтобус	210
Київ	мікроавтобус	170
Львів	мікроавтобус	100

Особистий супровід:

6-10 осіб – 3600грн

10-15 осіб – 3900грн

Вхідні квитки:

Церкви, храми та монастирі є безкоштовними для відвідування

Медичне страхування:

Страхування оформлюється через організацію UNIQA, ціна страхування на один день, однієї особи – 41 гривня 50 копійок. Тобто, за сім днів туру ціна

страхування буде – 290 гривень 50 копійок.

Загальна сума на одну людину та на 10 осіб, грн

	На 1 особу	На 10 осіб
Проживання	4325	43250
Транспорт	2080	20800
Трансфери	700	7000
Особистий супровід	360	3600
Вхідні квитки	-	-
Медичне страхування	290.5	2905
Загальна сума	7755.5	77555